Time Duration: 3 Hours **Total Marks: 80**

Marks

N.B. 1 All questions are compulsory.

2 Each question carries equal (20) marks

3 Draw neat diagrams wherever necessary

Q.1 Answer any two of the following: **20**

A Explain the importance of infrastructure in economic development of Maharashtra.

B Write a detail note on sources of energy in Maharashtra.

C Discuss the education facilities of Maharashtra.

Q.2 Answer any two of the following: **20**

A Explain the role of state finance commission of Maharashtra.

B Explain the developmental and non-developmental expenditure of Maharashtra government.

C Discuss the sources of non-tax revenue of Maharashtra government.

Q.3 Answer any two of the following: **20**

A Explain the nature of regional imbalance in Maharashtra.

B Elaborate the causes of regional imbalance in Maharashtra.

C Discuss the measures taken by Maharashtra government for regional development.

Q.4 Answer any two of the following: **20**

A Explain the concept and importance of human development in Maharashtra.

B Explain the problems of weaker sections of Maharashtra.

C Write a detail note on women empowerment in Maharashtra.

****

CE8315CD5408BCC531A220B509FAEC66

वेळ: 3 तास **(एकूण गुण: 80)**

गुण

NB. १- सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

२- प्रत्येक प्रश्नाला 20 गुण असतात.

३- आवश्यक तेथे व्यवस्थित आकृती काढा.

Q.1 खालीलपैकी कोणत्याही दोनचे उत्तर द्या **20**

A महाराष्ट्राच्या आर्थिक विकासात पायाभूत सुविधांचे महत्त्व स्पष्ट करा.

B महाराष्ट्रातील उर्जा स्त्रोतांची तपशीलवार नोंद लिहा.

C महाराष्ट्रातील शैक्षणिक सुविधांची चर्चा करा.

Q.2 खालीलपैकी कोणत्याही दोनचे उत्तर द्या **20**

A महाराष्ट्र राज्य वित्त आयोगाची भूमिका स्पष्ट करा.

B महाराष्ट्र शासनाच्या विकासात्मक व अविकासी खर्चाचे स्पष्टीकरण द्या.

C महाराष्ट्र सरकारच्या गैर-कर महसुलाच्या स्रोतांची चर्चा करा.

Q.3 खालीलपैकी कोणत्याही दोनचे उत्तर द्या **20**

A महाराष्ट्रातील प्रादेशिक असमतोलाचे स्वरूप स्पष्ट करा.

B महाराष्ट्रातील प्रादेशिक असमतोलाची कारणे स्पष्ट करा.

C प्रादेशिक विकासासाठी महाराष्ट्र सरकारने केलेल्या उपाययोजनांची चर्चा करा.

Q.4 खालीलपैकी कोणत्याही दोनचे उत्तर द्या **20**

A महाराष्ट्रातील मानवी विकासाची संकल्पना आणि महत्त्व स्पष्ट करा.

B महाराष्ट्रातील दुर्बल घटकांच्या समस्या समजावून सांगा.

C महाराष्ट्रातील महिला सक्षमीकरणावर तपशीलवार नोंद लिहा.

****

CE8315CD5408BCC531A220B509FAEC66

वेळ : २ तास ३० मिनिटे **गुण: ८०**

सूचना: १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

प्रश्न १ अ. खालीलपैकी दोन विषयावर वृत्तपत्रासाठी वृत्तलेखन करा. **(२०)**

१) तुमच्या परिसरात अचानक कोसळलेल्या पावसामुळे शेतकऱ्यांच्या पिकांचे अतोनात नुकसान झाले आहे, त्या संदर्भात वृत्तपत्रासाठी वृत्तलेखन करा.

२) तुमच्या महाविद्यालयात मराठी भाषा संवर्धन पंधरवड्यानिमित्त विविध उपक्रम आयोजित करण्यात आले होते.त्या संदर्भात वृत्तपत्रासाठी वृत्तलेखन करा.

किंवा

ब. १) वृत्तपत्रीय लेखनातील पुस्तक परीक्षणाचे स्वरूप सांगून त्याची उपयुक्तता स्पष्ट करा.

प्रश्न २ अ. खाली दिलेल्या दोन विषयांवर आकाशवाणीसाठी जाहिराती तयार करा. **(२०)**

१) महाराष्ट्र शासनाच्या वतीने 'संपूर्ण स्वच्छता अभियान' राबविण्यात येत आहे. त्या संदर्भात आकाशवाणी या माध्यमासाठी जाहिरात तयार करा.

२) 'कोविड' या साथीच्या रोगाचा प्रसार होऊ नये म्हणून सर्वसामान्य माणसांमध्ये जनजागृती करणारी आकाशवाणी या माध्यमासाठी जाहिरात तयार करा.

किंवा

ब. १) आकाशवाणीवर सादर होणाऱ्या नभोनाट्य लेखनाचे स्वरूप सांगून नभोनाट्य लेखनाचे तंत्र याबद्दल विवेचन करा.

प्रश्न ३ अ. खालील पैकी दोन विषयावर मुलाखतीसाठी १५ प्रश्न तयार करा. **(२०)**

१) तुमच्या आवडत्या खेळाडूची दूरचित्रवाणीवर मुलाखत घेण्यासाठी १५ प्रश्नांची प्रश्नावली तयार करा.

२) तुमच्या मित्राची संघ लोकसेवा आयोगाच्या (यु.पी.एस.सी.) वतीने घेण्यात आलेल्या परीक्षेत जिल्हाधिकारी या पदावर निवड झाली आहे. त्याची दूरचित्रवाणीवर मुलाखत घेण्यासाठी १५ प्रश्नांची प्रश्नावली तयार करा.

किंवा

ब. १) दूरचित्रवाणी मालिकेसाठी संवाद लेखन करताना कोणत्या गोष्टी प्राधान्याने लक्षात घ्याव्या लागतात, ते सविस्तर लिहा.

प्रश्न ४. खालीलपैकी चारांपैकी दोन टिपा लिहा. **(२०)**

१) चित्रपट समीक्षा

२) आकाशवाणीवरील जाहिरातींचे स्वरूप

३) ब्लॉग लेखनाचे स्वरूप

४) विकिपीडिया लेखनाचे स्वरूप

0B5642CB8E4F911122DFDC21E91DA11E

अवधि : २½ घंटे पूर्णांक: ८०

सूचना : १) अंतिम प्रश्न अनिवार्य हैं।
२) शेष ४ प्रश्नों में से किन्हीं ३प्रश्नों के उत्तर लिखें।
३) सभी प्रश्नों के लिए समान अंक हैं।

प्र. १. स्त्री चेतना से हिन्दी कविता किस प्रकार प्रभावित हुई है,स्पष्ट कीजिए। २०

अथवा

स्त्री चेतना ने हिन्दी कथा साहित्य को किस प्रकार प्रभावित किया है, स्पष्ट कीजिए।

प्र. २. दलित चेतना के हिन्दी कथा साहित्य पर हुए प्रभाव को दर्शाइए। २०

अथवा

दलित चेतना के हिन्दी कविता पर हुए प्रभाव को सोदाहरण समझाइए।

प्र.३ . समकालीन किन्नर केन्द्रित कथा साहित्य के आधार पर किन्नर-जीवन पर प्रकाश डालिए। २०

अथवा

समकालीन हिन्दी उपन्यासों में आदिवासी विमर्श की अभिव्यक्ति किस प्रकार हुई है, स्पष्ट कीजिए।

प्र. ४. 'हंस' में स्वातंत्र्योत्तर जन-चेतना को किस प्रकार वाणी मिली है, स्पष्ट कीजिए। २०

अथवा

'समालोचन' (ई-पत्रिका) तथा 'साहित्य कुंज'(ई-पत्रिका) ने स्वातंत्र्योत्तर जन चेतना को अभिव्यक्त करने में अपनी महत्त्वपूर्ण भूमिका निभाई है, स्पष्ट कीजिए।

प्र. ५. किन्हीं दो विषयों पर टिप्पणियाँ लिखिए। २०

क) स्त्री विमर्श का अर्थ
ख) दलित विमर्श की प्रासंगिकता
ग) नवभारत
घ) सारिका

0B5642CB8E4F911122DFDC21E91FCBE8

[Time: 2½ hours] **[Marks:80]**

Please check whether you have got the right question paper.

N.B: 1. All Questions are compulsory.
2. Figures to right indicates full marks.

Prescribed Texts:

Unit 1 Literary Terms: Problem Play, Expressionism, Theatre of the Absurd, Angry Young Men Theatre, Make up and Costume, One Act Play

Unit 2 A) Eugene O'Neill: 'Desire Under the Elms' **OR B)** Henrik Ibsen: 'An Enemy of the People'

Unit 3A) Edward Albee: 'The Zoo Story' **OR B)** Anton Chekhov: 'The Proposal'

Q.1 **A)** Discuss in detail the problem play as a drama built around a specific problem. Give suitable examples. **(20)**

OR

B) What are the main features of Expressionistic Theatre and how does it differ from other types of theatre? Elaborate.

OR

C) Write short notes on **ANY TWO** of the following:

i) The Theatre of the Absurd

ii) Characteristics of one-act plays

iii) Importance of costume and make-up

iv) Themes in Angry Young Men theatre

Q.2A **a)** Critically comment on the different desires depicted in the play *Desire under the Elms.* **(20)**

OR

b) Discuss *Desire under the Elms* as a naturalistic play.

OR

Q.2B **a)** Elaborate on the battle between responsibility and manipulation as a theme in *An Enemy of the People*.

OR

b) Comment on the major characters in the play *An Enemy of the People*.

Q.3A **a)** Explore the significance and impact of New York city as the setting in *The Zoo Story.* **(20)**

OR

b) Discuss the plot structure and techniques used by Albee in his play *The Zoo Story*.

OR

Q.3B **a)** Write a detailed note on the plot structure of the play *The Proposal.*

OR

b) Comment on the hypocrisy of the rich landowners in Russia as the central theme of *The Proposal.*

0B5642CB8E4F911122DFDC21E9258F32

Q.4 Write short notes on **ANY ONE** of the following: **(10)**

i) Use of symbols in *Desire under the Elms*

ii) Role of Maw in *Desire under the Elms*

iii) Freedom of speech in *An Enemy of the People*

iv) The significance of the title *An Enemy of the People*

Q.5 Write short notes on **ANY ONE** of the following: **(10)**

i) Significance of the title *The Zoo Story*

ii) Alienation as a theme in *The Zoo Story*

iii) Character sketch of Natalya in *The Proposal*

iv) The importance of Oxen Meadows in *The Proposal*

0B5642CB8E4F911122DFDC21E9258F32

Time: 2 ½ Hours **Total Marks: 80**

Please check whether you have got the right question paper.

N.B.: (1) **All** questions are **compulsory**.
(2) **All** questions carry **equal** marks.

Q.1. **a)** Discuss the various steps in historical research. **(20)**

OR

b) Explain the methods of critical enquiry of historical sources.

Q.2. **a)** Review the components in writing of local history. **(20)**

OR

b) Highlight the utility of Digital Sources in historical research.

Q.3. **a)** Describe the characteristics of the Feminist approach to history writing. **(20)**

OR

b) Give an account of the Post-Modern approach to history.

Q.4. **a)** Evaluate the contribution of Nationalist school of Indian Historiography. **(20)**

OR

b) Write in detail about Marxist school of Indian Historiography.

_____

0B5642CB8E4F911122DFDC21E90B8277

(मराठी रुपांतर)

वेळ: २.३० तास **एकूण गुण: ८०**

सूचना: (१) **सर्व** प्रश्न सोडविणे **अनिवार्य** आहे.
(२) **सर्व** प्रश्नांना **समान** गुण आहेत.

प्र.१. अ) ऐतिहासिक संशोधनातील विविध पायऱ्यांची चर्चा करा. **(२०)**

किंवा

ब) ऐतिहासिक साधनांचे टीकात्मक परीक्षण करण्याच्या पद्धती स्पष्ट करा.

प्र.२. अ) स्थानिक इतिहास लेखनातील घटकांचा आढावा घ्या. **(२०)**

किंवा

ब) डिजीटल साधनांची ऐतिहासिक संशोधनातील उपयुक्तता अधोरेखित करा.

प्र.३. अ) इतिहास लेखनातील स्त्रीवादी दृष्टीकोनाच्या वैशिष्ट्यांचे वर्णन करा. **(२०)**

किंवा

ब) इतिहासविषयक उत्तर-आधुनिकतावादी दृष्टिकोनाची माहिती लिहा.

प्र.४. अ) भारतीय इतिहासलेखनशास्त्रातील राष्ट्रवादी विचारप्रणालीच्या योगदानाचे मूल्यमापन करा. **(२०)**

किंवा

ब) भारतीय इतिहासलेखनशास्त्रातील मार्क्सवादी विचारप्रणालीविषयी सविस्तर लिहा.

0B5642CB8E4F911122DFDC21E90B8277

[Time: 3 Hrs.] **[Marks:80]**

N.B.: All Questions are compulsory

All Questions have internal option

Figures at right indicate full marks

Q. 1 A –Describe following – (i) Four requirements for true dialogue, (ii) Basic guidelines for visibly tuning in to clients. **20**

Or

Q. 1 B – Differentiate between poor listening and distorted listening. Explain the forms of poor and distorted listening.

Q. 2 A – Explain following – (i) Basic formula for communicating empathy, (ii) Guidelines for responding accurately to client's feelings, emotions and moods. **20**

Or

Q. 2 B – Explain with examples wise use of empathy to achieve a number of therapeutic goals.

Q. 3 A – Write a detailed note on use of summaries to provide focus and direction to the client. **20**

Or

Q. 3 B – Describe the guidelines for helping clients deal with reluctance and resistance.

Q. 4 A – Elaborate any four principles for helping clients choose issues that will make a difference in their lives. **20**

Or

Q. 4 B Explain the continuum between first order and second order change and explain the four ways by which goal setting helps client.

****

0B5642CB8E4F911122DFDC21E90FDDCB

वेळ :- ३ तास **गुण :- ८०**

सूचना : सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
सर्व प्रश्नांना अंतर्गत पर्याय आहे.
उजवीकडील आकडे पूर्ण गुण दर्शवतात.

प्रश्न १ ला अ – खालील बाबींचे वर्णन करा – (i) खऱ्या संवादासाठी चार आवश्यकता, (ii) क्लायंटशी दृष्टीद्वारे जुळवून घेण्यासाठी मूलभूत मार्गदर्शक तत्त्वे. २०

किंवा

प्रश्न १ ला ब - खराब ऐकणे आणि विकृत ऐकणे यातील फरक स्पष्ट करा. खराब आणि विकृत ऐकण्याचे प्रकार स्पष्ट करा.

प्रश्न २रा अ – खालील स्पष्ट करा - (i) सहानुभूती संप्रेषणासाठी मूलभूत सूत्र, (ii) क्लायंटच्या जाणिवा , भावना आणि मूड यांना अचूकपणे प्रतिसाद देण्यासाठी मार्गदर्शक तत्त्वे. २०

किंवा

प्रश्न २रा ब - अनेक उपचारात्मक उद्दिष्टे साध्य करण्यासाठी सहानुभूतीचा वापर उदाहरणांसह स्पष्ट करा

प्रश्न ३ रा अ - 'क्लायंटचे मुद्याकडे लक्ष वेधण्यासाठी आणि क्लायंटच्या विचारांना दिशा देण्यासाठी सारांशांच्या वापरावर तपशीलवार टीप लिहा. २०

किंवा

प्रश्न ३ रा ब – क्लायंटची अनिच्छा आणि क्लायंटने केलेला प्रतिकार यांचा सामना करण्यास मदत करणारी मार्गदर्शक तत्वे विशद करा.

प्रश्न ४था अ – क्लायंटला जीवनात बदल घडवून आणण्यासाठी ज्या बाबींवर काम करावे लागेल त्या बाबी निवडण्यास मदत करण्यासाठी वापरता येणारी कोणतीही चार तत्त्वे विशद करा. २०

किंवा

प्रश्न ४था ब – प्रथम क्रम आणि द्वितीय क्रम बदल यांच्यातील सातत्य स्पष्ट करा आणि लक्ष्य ठरवणे मार्गांवर चर्चा करा क्लायंटला कोणत्या चार मार्गांनी मदत करते ते स्पष्ट करा.

****

0B5642CB8E4F911122DFDC21E90FDDCB

(03 Hours) **Total Marks: 100**

N.B: (1) Attempt all five questions.
(2) All questions carry equal marks.

Prescribed Texts:

(1) Background and important concepts in the Restoration and Neo-Classical Periods.
(2) John Dryden : *All for Love*

OR

Oliver Goldsmith : *She Stoops to Conquer*

(3) Selected verse from the Puritan Era, the Restoration Period and the 18th Century

Q. 1 (a) Discuss in detail the characteristics of the Restoration Period with reference to the literature of the time. 20

OR

(b) Elaborate the literary characteristics of the Neo-classical age in detail.

OR

(c) Write short notes on any **two** of the following.
i. Epic and mock-epic
ii. Rise of the periodical essay
iii. Diary writing
iv. Age of satire

Q. 2 (a) i) Discuss in detail the major features of heroic tragedy with reference to John Dryden's *All for Love*. 20

OR

ii) What are the major themes reflected in *All for Love*? Discuss in detail.

OR

Q. 2 (b) i) Evaluate *She Stoops to Conquer* as an example of restoration comedy.

OR

ii) Discuss the appropriateness of the title, *She Stoops to Conquer* and the sub-title, *The Mistakes of the Night* of the play by Oliver Goldsmith.

Q. 3 (a) Write the character sketch and describe the personality of Satan as it is reflected in Milton's *Paradise Lost* Book I. 20

OR

(b) Examine *The Rape of the Lock* as a mock-epic with reference to the prescribed lines of the poem.

D1B70FD8E568CAFD1A0A8F7A55A169E4

Q. 4 (a) Write short notes on **any two** of the following: 20

i. Antony in *All for Love*

ii. The theme of authority and freedom in *All for Love*

iii. Cleopatra in *All for Love*

iv. The theme of continuity and change in *All for Love*

OR

(b) Write short notes on **any two** of the following:

i. Mrs. Hardcastle in *She Stoops to Conquer*

ii. Man-Woman Relations in *She Stoops to Conquer*

iii. Tony Lumpkin in *She Stoops to Conquer*

iv. Theme of marriage in *She Stoops to Conquer*

Q. 5 Write short notes on **any two** of the following: 20

i. The spread of fire in "The Fire of London"

ii. Belinda in "The Rape of the Lock".

iii. Literary devices used in "The Fire of London"

iv. The baron in "The Rape of the Lock"

****

D1B70FD8E568CAFD1A0A8F7A55A169E4

(वेळ -३ तास) **[एकूण गुण: १००]**

सूचना : (१) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
(२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

प्र. १) अ) शाहिरी वाङ् मयाचे स्वरूप विशद करून 'पोवाडा' या काव्यप्रकाराची वैशिष्ट्ये साधार स्पष्ट करा. २०

किंवा

आ) अनंत फंदी आणि होनाजी बाळा यांच्या शाहिरी लेखनाचा आढावा घ्या.

प्र. २) अ) दत्त आणि नाथ पंथीयांच्या लिखित साहित्याचे स्वरूपविशेष सोदाहरण स्पष्ट करा. २०

किंवा

आ) समर्थ रामदास यांच्या साहित्यलेखनाचा थोडक्यात आढावा घ्या.

प्र. ३) अ) ख्रिस्ती धर्मियांनी मध्ययुगीन मराठी साहित्याला दिलेले योगदान सोदाहरण स्पष्ट करा. २०

किंवा

आ) हुसेन अंबरखान आणि शहा मुंतोजी या इस्लामी संतकवींच्या वाङ् मयीन कार्याचा सविस्तर आढावा घ्या.

प्र. ४) अ) बखरीतील कथारचनेची वैशिष्ट्ये सांगून शिवपूर्वकालीन बखरींचा परिचय करून द्या. २०

किंवा

आ) बखर वाङ् मयाचे स्वरुपविशेष सांगून दोन पेशवेकालीन बखरींची सविस्तर माहिती द्या.

प्र. ५) खालीलपैकी **कोणत्याही दोन** टिपा लिहा. २०

१. लावणीची ठळक वैशिष्ट्ये

२. नाथ संप्रदायाचे कार्य

३. ख्रिस्तपुराण

४. सभासदाची बखर

****

D1B70FD8E568CAFD1A0A8F7A5567CEF9

(3 Hours) **(Total Marks-100)**

Please check whether you have go the right question paper

NB : 1) All questions are compulsory

2) All questions Carry **equal marks.**

Q.1 Explain the achievements of Babur as the founder of Mughal Empire?

OR

Describe the Akbar's Rajput policy?

Q.2 Comments on Mughal administration?

OR

Throw light on the judicial system of Mughals?

Q. 3 Trace the reasons responsible for the rise of Maratha power?

OR

Write detailed information on Chhatrapati Shivaji Maharaj's administration?

Q.4 Discuss the economic situation of Mughal period?

OR

Evaluate the educational conditions during the Mughal period?

Q.5 Write short notes on **any two** of the following.

a. Jahangir.

b. Mansabdari system during the Mughal period.

c. Chhatrapati Rajaram Maharaj.

d. Art of the Mughal Period.

****

D1B70FD8E568CAFD1A0A8F7A556A9BE6

मराठी रूपांतर

(३ तास) **(एकुण गुण : १००)**

सूचना :

१) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

२)सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

प्र. १ मोगल साम्राज्याचा संस्थापक या नात्याने बाबरची कामगिरी स्पष्ट करा ?

किंवा

अकबराच्या राजपूत विषयक धोरणाचे वर्णन करा ?

प्र.२ मोगल प्रशासनावर भाष्य करा ?

किंवा

मोगलांच्या न्यायव्यवस्थेवर प्रकाश टाका ?

प्र. ३ मराठा सत्तेच्या उदयास जबाबदार कारणांचा मागोवा घ्या ?

किंवा

छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या प्रशासनावर सविस्तर माहिती लिहा ?

प्र. ४ मोगल कालखंडातील आर्थिक परिस्थितीवर चर्चा करा ?

किंवा

मोगल कालखंडातील शैक्षणिक परिस्थितीचे मूल्यमापन करा ?

प्र. ५ खालीलपैकी **कोणत्याही दोहोंवर** टिपा लिहा .

अ. जहांगीर.

ब. मोगल कालखंडातील मनसबदारी पद्धती.

क.छत्रपती राजाराम महाराज.

ड. मोगल कालखंडातील कला.

****

D1B70FD8E568CAFD1A0A8F7A556A9BE6

3 Hours **Total Marks: 100**

Please check that you received the correct question paper

N.B. 1) Attempt all five questions.
2) Answer should be relevant to the questions set.
3) Figures to the right indicate full marks.

Q.1. Write short note on **Any Two** of the following. 20

i) Romanticism
ii) Aestheticism
iii) Classicism
iv) Symbolism

Q.2. A) Discuss the theory of 'Structuralism' and explore the Lingual approach in it. 20

OR

B) Discuss the various aspects of Psychoanalytical Criticism. 20

Q.3. A) Illustrate the multifarious characteristics of Marxist Criticism. 20

OR

B) Discuss the development of the theory of Feminist criticism with its exponents 20

Q.4. Write short note on **Any Two** of the following. 20

i) Major theorists in Eco-Criticism
ii) Features of Post-colonial criticism
iii) Archetypal Criticism
iv) New Criticism

Q.5 Attempt a Critical Appreciation of the following poem. 20

A century Later

The school-bell is a call to battle,
every step to class, a step into the firing-line.
Here is the target, fine skin at the temple,
cheek still rounded from being fifteen.

67360965A38564ABB2A4E35CC27B4C39

Surrendered, surrounded, she
takes the bullet in the head

and walks on. The missile cuts
a pathway in her mind, to an orchard
in full bloom, a field humming under the sun,
its lap open and full of poppies.

This girl has won
the right to be ordinary,

wear bangles to a wedding, paint her fingernails,
go to school. Bullet, she says, you are stupid.
You have failed. You cannot kill a book
or the buzzing in it.

A murmur, a swarm. Behind her, one by one,
the schoolgirls are standing up
to take their places on the front line.

****

67360965A38564ABB2A4E35CC27B4C39

वेळ : ३ तास **गुण : १००**

सूचना - १) **सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.**
२) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

प्रश्न.१ अ) प्लेटोने मांडलेल्या अनुकृती सिद्धांताची सविस्तर चर्चा करा. **२०**

किंवा

आ) एडगर ॲलन पो, कोर्टहॉप आणि अर्नोल्ड यांनी केलेल्या काव्यव्याख्या स्पष्ट करा.

प्रश्न.२ अ) रूपक आणि प्रतीक या संकल्पनांच्या आधारे साहित्याच्या भाषेचे स्वरूप सोदाहरण उलगडून दाखवा. **२०**

किंवा

आ) अपरिचितीकरण आणि अनेकार्थता या साहित्यभाषेच्या संदर्भातील संकल्पना साधार स्पष्ट करा.

प्रश्न.३ अ) कोलरिजच्या कल्पनाशक्तीचा सिद्धांत सविस्तर नमूद करा. **२०**

किंवा

आ) आत्माविष्कार आणि जीवनभाष्य या साहित्यप्रयोजनांचा परिचय करून द्या.

प्रश्न.४ अ) 'कॅथार्सिस' संकल्पनेसंबंधीच्या विरेचनवादी भूमिकेची सविस्तर चर्चा करा. **२०**

किंवा

आ) रिचर्ड्सने मांडलेल्या प्रेरणासंतुलनाच्या सिद्धांताच्या आधारे साहित्याची आस्वादप्रक्रिया स्पष्ट करा.

प्रश्न ५ पुढीलपैकी कोणत्याही दोन टिपा लिहा. **२०**

अ) वर्डस्वर्थने केलेली काव्यव्याख्या

आ) नियमोल्लंघन - साहित्याच्या भाषेचे वैशिष्ट्य

इ) सामाजिक बांधिलकी - एक साहित्यप्रयोजन

ई) 'कॅथार्सिस' संकल्पनेसंदर्भातील लेसिंगची भूमिका

****

67360965A38564ABB2A4E35CC29CCCC4

[Time : 3 Hours]

[Marks : 100]

Please check whether you have got the right quesrion paper.

N. B: 1. **All** question are **Compulsory**.

2. **All** questions carry **equal** marks.

Q.1 A) Give an account of integration of Indian States.

OR

B) Decribe the Sosio – Economic Reforms during Nehru Era.

Q.2 A) Explain the work of Lal Bahadur shastri as the Prime Minister.

OR

B) Write a detailed note on the Nationalization of Banks.

Q.3 A) Briefly describe the India's relations with it neighbouring countries.

OR

B) Give an account of liberalization.

Q.4 A) Review the Women Empowerment Movement in India.

OR

B) Explain the Progress in Science and Technology in Independent India.

Q.5 Attempt any **two** short Note of the following.

a) Features of the Indian Constitution.

b) Janata Government.

c) Rajiv Gandhi.

d) Separatist Movement.

67360965A38564ABB2A4E35CC29ECAEE

(मराठी रुपांतर)

(वेळः ३ तास)

एकूण गुणः १००

सुचना: १) **सर्व** प्रश्न **अनिवार्य** आहेत

२) **सर्व** प्रश्नांना **समान गुण** आहेत.

प्र. १ अ. भारतीय राज्याच्या एकिकरणाची माहिती द्या.

किंवा

ब. नेहरुयुगातील सामाजिक व आर्थिक सुधारनांचे वर्णन करा.

प्र. २ अ. पंतप्रधान म्हणून लालबहादूर शास्त्रीचे कार्य स्पष्ट करा.

किंवा

ब. बॅकांच्या राष्ट्रीयीकरणावर सविस्तर टिप लिहा.

प्र. ३ अ. भारताचे शेजारिल राष्ट्राबरोबरच्या संबंधाचे थोडक्यात वर्णन करा.

किंवा

ब. उदारिकरणाची माहिती द्या.

प्र. ४ अ. भारतातील महिला सबलीकरण चळवळीचा आढावा घ्या.

किंवा

ब. स्वातंत्र्य भारतातील विज्ञान आणि तंत्रज्ञानातील प्रगती स्पष्ट करा.

प्र. ५ खालील पैकी कोणत्याही **दोन** टिपा लिहा.

अ. भारतीय राज्यघटनेची वैशिष्टे

ब. जनता सरकार

क. राजीव गांधी

ड. फूटिरतावादी चळवळ

67360965A38564ABB2A4E35CC29ECAEE

वेळ ३.तास **एकूण गुण १००**

सूचना - १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

प्रश्न १ अ) उत्तर आधुनिकता ही संकल्पना वैशिष्ट्यांसह स्पष्ट करा.

किंवा

ब) उत्तर आधुनिकतेच्या जाणिवा अभिव्यक्त करणाऱ्या मराठी कवितांचा आढावा घ्या.

प्रश्न २ अ) वर्तमानातील मानवी जीवनाचे चिंतन कवी 'संजीव खांडेकर' व 'वर्जेश सोलंकी' यांच्या कवितेतून कसे साकारले आहे ते स्पष्ट करा.

किंवा

ब) कवी मंगेश नारायण काळे व कवी सलील वाघ यांच्या कवितेवर सविस्तर भाष्य करा.

प्रश्न ३ अ) उत्तर आधुनिकतेकडे वाटचाल करणाऱ्या मराठी नाट्यपरंपरेचा सविस्तर आढावा घ्या.

किंवा

ब) १९९० च्या दशकात मराठी नाटकांच्या आशय-विषय व रचनातंत्रात झालेल्या बदलांची सविस्तर चर्चा करा.

प्रश्न ४ अ) सिंधू - सुधाकर, रम आणि इतर या नाटकाचे वेगळेपण स्पष्ट करा.

किंवा

ब) सिंधू- सुधाकर, रम आणि इतर या नाटकातून उत्तर आधुनिकतेची लक्षणे कसे अभिव्यक्त झाले आहेत ते साधार लिहा.

प्रश्न ५) टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन)

१) आधुनिकता व उत्तर आधुनिकता-फरक

२) सचिन केतकर यांच्या कवितेतील जाणिवा

३) मराठी प्रायोगिक नाटके

४) सिंधू- सुधाकर, रम आणि इतर या नाटकातील रमा

****

620A8EB3CC23AD4B40AA73936F9CCA9E

समय – 3 घंटे **पूर्णांक–100**

सूचना –1. सभी प्रश्न अनिवार्य हैं ।
2. सभी प्रश्नों के समान अंक हैं।

प्रश्न 1. मध्यकालीन भारतीय आर्य भाषा का सामान्य परिचय दीजिए। 20

अथवा

आधुनिक भारतीय आर्य भाषा का सामान्य परिचय दीजिए।

प्रश्न 2. हिंदी भाषा की उत्पति एवं विकास पर प्रकाश डालिए। 20

अथवा

हिंदी की प्रमुख बोलियों का सामान्य परिचय दीजिए।

प्रश्न 3. देवनागरी लिपि का महत्व एवं विशेषताएँ स्पष्ट कीजिए । 20

अथवा

हिंदी के शब्द-समूह पर प्रकाश डालिए।

प्रश्न 4. हिंदी की वाक्य-रचना में पदक्रम सम्बन्धी सामान्य नियम स्पष्ट कीजिए। 20

अथवा

समास के स्वरुप को स्पष्ट करते हुए उसके भेदों पर प्रकाश डालिए।

प्रश्न 5. निम्नलिखित विषयों में से किन्हीं दो विषयों पर टिप्पणियाँ लिखिए - 20

क) वैदिक संस्कृत
ख) व्यंजन संधि
ग) अध्याहार
घ) अर्थ की दृष्टि से वाक्य के प्रकार

****

620A8EB3CC23AD4B40AA73936F9E2FC0

Time 3.00 hrs. **Marks 100**

Note- 1) All questions are compulsory.

2) All questions carry equal marks.

Q.1 Give an account of the causes and consequences of the Cultural Revolution of China

OR

Discuss the various measures undertaken by China under the leadership of Deng Xiaoping in achieving Economic Progress.

Q.2 Give an account of the occupation of Japan by the United States after the World War-II.

OR

Evaluate the relationship between Japan and the United States from 1945 and 2000.

Q.3 Trace the freedom struggle in Vietnam and point out the impact of Cold war on it.

OR

Give an account of the Guided Democracy introduced by Sukarno in Indonesia

Q. 4 Trace the Circumstances that led to Revolution of 1979 in Iran.

OR

Write a detailed note on OPEC.

Q. 5 Write short notes on any two of the following.

a) Foreign policy of China with USSR

b) Economic Miracle in Japan

c) ASEAN

d) Arab -Israel conflict

****

620A8EB3CC23AD4B40AA73936FAE31EC

[वेळ: 3 तास] **[गुण: 100]**

सुचना: १. सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
२. सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

प्रश्न १. चीनच्या सांस्कृतिक क्रांतीची कारणे आणि परिणामांची माहिती द्या.

किंवा

डेंग झियाओपिंग यांच्या नेतृत्वाखाली चीनने आर्थिक प्रगती साधण्यासाठी केलेल्या विविध उपाययोजनांची चर्चा करा.

प्रश्न २. दुसऱ्या महायुद्धानंतर अमेरिकेच्या जपानवरील अधिपत्याचा आढावा घ्या .

किंवा

१९४५ ते २००० दरम्यान जपान आणि अमेरिका यांच्यातील संबंधांचे मूल्यमापन करा.

प्रश्न ३. व्हिएतनाममधील स्वातंत्र्य लढ्याचा मागोवा घ्या आणि त्यावर शीतयुद्धाचा प्रभाव स्पष्ट करा.

किंवा

इंडोनेशियामध्ये सुकार्णो यांनी सुरू केलेल्या मार्गदर्शक लोकशाहीचा आढावा घ्या.

प्रश्न ४. इराणमध्ये १९७९ च्या क्रांतीला कारणीभूत असलेल्या परिस्थितीचा मागोवा घ्या.

किंवा

ओपेक (OPEC) वर तपशीलवार नोंद लिहा.

प्रश्न ५. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टीप लिहा.

अ) चीनचे रशिया संदर्भात परराष्ट्र धोरण
ब) जपानमधील आर्थिक चमत्कार
क) आसियान
ड) अरब-इस्रायल संघर्ष

****

620A8EB3CC23AD4B40AA73936FAE31EC

[Time: 3 hours] **[Marks:100]**

Please check whether you have got the right question paper.

N.B: 1. All Questions are compulsory.
2. Figures to right indicates full marks.

Prescribed Texts:

- **Background Topics:** Feminism in Modern Literature, the Psychological Novel, The Rise of Science Fiction, Post World War II Novel, Political Satire/Allegory as rising literary trends, Imperialism and Postcolonialism in Modern British Fiction, Existentialism in Modern British Literature
- **Novel:** George Orwell: *1984* OR Iris Murdoch: *The Black Prince*
- **Short Stories:** James Joyce: *Eveline,* Roald Dahl: *Lamb to the Slaughter,* Graham Greene: *The Invisible Japanese Gentlemen,* Angela Carter: *The Courtship of Mr. Lyon*

Q.1 **A)** Comment on the growth of political satire in the 20th Century British literature. **(20)**

OR

B) Discuss the characteristic features of existentialism and its impact on Modern British Literature.

OR

C) Write short notes on **ANY TWO** of the following:
i) Feminist trends in Modern literature
ii) Impact of Imperialism on the 20th Century British Fiction
iii) Rise of Science Fiction
iv) Growth of the Psychological Novel in the 20th Century

Q.2A) **a)** Critically analyse the plot structure of Orwell's novel *1984*. **(20)**

OR

b) Write a detailed note on *1984* as a political satire.

OR

Q.2B) **a)** Discuss the influence of Shakespeare's *Hamlet* in the novel *The Black Prince* by Iris Murdoch.

OR

b) Comment on Bradley Pearson's relationships with the women characters in *The Black Prince.*

Q.3 **A)** Explain the plot structure and plot devices employed by Roald Dahl in his short story *Lamb to the Slaughter.* **(20)**

OR

B) Comment on the significance of the 'power of observation' of the narrator in *The Invisible Japanese Gentlemen.*

620A8EB3CC23AD4B40AA73936FA3083E

Q.4 **A)** Write short notes on **ANY TWO** of the following with reference to George Orwell's *1984*: **(20)**

i) Two Minutes Hate

ii) Significance of Room 101

iii) Role of O'Brien in the novel *1984*

iv) The four Ministries in Oceania

OR

B) Write short notes on **ANY TWO** of the following with reference to *The Black Prince* by Iris Murdoch:

i) The setting of the novel *The Black Prince*

ii) Role of Rachel Baffin

iii) The climax of the novel

iv) Francis Marloe

Q.5) Write short notes on **ANY TWO** of the following with reference to the prescribed short stories: **(20)**

i) Character sketch of Eveline in the story *Eveline*

ii) Use of symbols in *The Courtship of Mr. Lyon*

iii) Bentley's restaurant in *The Invisible Japanese Gentlemen*

iv) Significance of the title *Lamb to the Slaughter*

.....

620A8EB3CC23AD4B40AA73936FA3083E

[Time :3 Hours] **[Total Marks:100]**

N.B. 1.All questions are compulsory.
2.All questions have an internal choice.
3.Figures to the right indicate full marks.

Q.1. Attempt Any Two of the following. **20**

a) Explain the types of environmental degradation.
b) What are the causes of Land Pollution?
c) Elaborate Renewable and Non-renewable resources.

Q.2. Attempt Any Two of the following. **20**

a) Are Economic Assets and Environmental Assets different? Justify your answer with examples.
b) What do you understand about Green Business? Explain how it has minimal negative effect on the environment.
c) Explain briefly the concept of Green Gross Domestic Product? What are the needs, limitations and major issues in Green GDP?

Q.3. Attempt Any Two of the following. **20**

a) Discuss in detail the concept of sustainable development with its features.
b) Outline the Smart Cities Mission in India.
c) Explain the sustainable development goals (SDGs).

Q.4. Attempt Any Two of the following. **20**

a) Provide an overview of Environmental Laws In India.
b) Write about functions of the Central Pollution Control Board.
c) Discuss about the Pradhan Mantri Ujjwala Yojana.

Q.5. Write the short notes on. **20**

a) Effects of water pollution.
b) Green Consumerism.
c) Strategies adopted by the National Mission for Sustainable Agriculture (NMSA).
d) National Green Tribunal.

OR

Q.5 Choose the right answer from the given options and rewrite the statement. **20**

1. Which among the following is an environmental problem?

A.Deforestation	B.Conservation of land	C.Reduced pollution	D.Decreased population

2. Environmental degradation is caused by_____.

A.Conservation of nature	B.Over-exploitation of nature	C.Preserving ecosystem	D.Afforestation

3. The extraction and sale of a unit of exhaustible resource today involves an additional cost, called _____.

A.money cost	B.real cost	C.user cost	D.implicit cost

620A8EB3CC23AD4B40AA73936FA4ED0D

4. The resources that can be easily replenished by natural cycles are known as _____.

A.Renewable Resources	B.Environmental Resources	C.Developmental Resources	D.Non-Renewable

5. What is the preservation and wise use of natural resources called?

A.Habitat	B.Ecology	C.Conservation	D.Wastage

6. What is the basic objective of environmental accounting?

A.Make available true and reliable information about the environment	B.Study and analyze environmental assessment, measurement and control processes	C.Establish parameters to provide relevant information	D. Reveal the degree of impact on the environment

7. The distinction between _____ assets lies at the heart of environmental accounting

A.Financial and Physical	B.Economic and Environmental/ Natural	C.Cash and Deposit	D.Public and Private

8. The System of Integrated Environmental and Economic Accounting/ SEEA, also called _____, refers to modification of the System of National Accounts (SNA) to incorporate the use or depletion of natural resources.

A.green accounting	B.blue accounting	C.sustainable accounting	D.clean accounting

9. _____ business decisions are the cornerstone of green businesses.

A.Socially responsible	B.Most profitable	C.Strategic	D.Operational

10. Green attitude related to the tourists consumption denotes _____

A. selection of environment place for vacation	B.more holidays	C.visiting only natural stocks	D.be at home always

11. ___is one of the cities selected in the first round for smart City.

A.Patna	B.Trivandrum	C.Gangtok	D.New Delhi municipal corporation

12. P M Awas Yojana help in attainment of ___ goal of sustainable development.

A.Climate Action	B.Sustainable cities and Communities	C.gender equality	D.reduced inequalities

13. Under Greenfield projects there will be _____.

A.redevelopment of existing city	B.extension of city	C.transformation of infrastructure	D.redevelopment of slums

14. ____is the fifth goal of sustainable development.

A.Zero hunger	B.No poverty	C.Quality education	D.Gender equality

15. Agenda for Sustainable Development includes ___goals.

A.17	B.15	C.12	D.10

620A8EB3CC23AD4B40AA73936FA4ED0D

16. _____ is not a component of National Mission for Sustainable Agriculture

A.National Bamboo Mission	B.Soil Health Management	C.Corporate Finance Mission	D.Rainfed Area Development

17. _____ is the apex administrative body in India for regulating and ensuring environmental protection.

A.Ministry of Law	B.Ministry of Finance	C.Ministry of Environment and Forests	D.Home Ministry

18. The Coastal Regulation Zone Notification, 1991 is related to ____

A.Air pollution	B.Water pollution	C.Biodiversity Conservation	D.Forest Conservation

19. Financial support of Rs _____ is provided by the Pradhan Mantri Ujjwala Yojana for each LPG connection for BPL households.

A.2000	B.1600	C.1000	D.800

20. The Ministry of Environment and Forests launched the Environment Education, Awareness and Training Scheme in _____

A.1991	B.1986	C.1983	D.1988

****

620A8EB3CC23AD4B40AA73936FA4ED0D

[वेळ : ३ तास] **[एकूण गुण: १००]**

सूचना : १.सर्व प्रश्न अनिवार्य आहे .
२.सर्व प्रश्नांना अंतर्गत पर्याय आहे .
३.उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात .
४.मूळ इंग्रजी प्रमाण मानावे .

प्र.१. खालील पैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा . २०

अ) पर्यावरणाच्या ऱ्हासाचे प्रकार स्पष्ट करा.
ब) जमीन प्रदूषणाची कारणे काय आहेत?
क) नवीकरणीय आणि नवीकरणीय नसलेली संसाधने विस्तृत करा.

प्र.२. खालील पैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा . २०

अ) आर्थिक मालमत्ता आणि पर्यावरणीय मालमत्ता भिन्न आहेत का? उदाहरणांसह स्पष्ट करा.
ब) हरित व्यवसाय म्हणजे काय ? त्याचा पर्यावरणावर कमीत कमी नकारात्मक परिणाम कसा होईल हे स्पष्ट करा.
क) हरित ढोबळ देशांतर्गत उत्पादन म्हणजे काय ? त्याची गरजा, मर्यादा आणि समस्या कोणत्या?

प्र.३. खालील पैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा . २०

अ) शाश्वत विकासाच्या संकल्पनेची त्याच्या वैशिष्ट्यांसह तपशीलवार चर्चा करा
ब) भारतातील स्मार्ट सिटी मिशनची रूपरेषा स्पष्ट करा.
क) शाश्वत विकास उद्दिष्टे (SDGs) स्पष्ट करा.

प्र.४. खालील पैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा . २०

अ) भारतातील पर्यावरणविषयक कायद्यांचे विहंगावलोकन करा.
ब) केंद्रीय प्रदूषण नियंत्रण मंडळाच्या कार्यांबद्दल लिहा.
क) प्रधानमंत्री उज्ज्वला योजनेबद्दल चर्चा करा.

प्र.५. थोडक्यात टिपा लिहा. २०

अ) जलप्रदूषणाचे परिणाम.
ब) हरित ग्राहक
क) शाश्वत शेतीसाठी राष्ट्रीय धोरण (NMSA).
ड) राष्ट्रीय हरित न्यायाधिकरण.

किंवा

प्र.५. खालीलपैकी योग्य पर्यायांची निवड करून विधाने पुन्हा लिहा. २०

१. खालीलपैकी कोणती पर्यावरणीय समस्या आहे?

अ.जंगलतोड ब. जमिनीचे संरक्षण क.कमी प्रदूषण ड.घटीत जनसंख्या

२. पर्यावरणाचा ऱ्हास _____ मुळे होतो.

अ.निसर्ग संवर्धन ब.निसर्गाचे अति-शोषण क.पर्यावरणीय जतन ड.वनीकरण

620A8EB3CC23AD4B40AA73936FA4ED0D

३. संपूर्ण संसाधनांच्या नगाच्या निष्कर्षण आणि विक्रीमध्ये आज अतिरिक्त खर्च समाविष्ट केला जातो, ज्याला __ म्हणतात.

अ.मौद्रिक किंमत ब.खरी किंमत क.वापरकर्ता खर्च ड.अंतर्भूत खर्च

४. अशी संसाधने जी नैसर्गिक चक्रांद्वारे सहजपणे पुनर्भरित केली जाऊ शकतात त्यांना __ म्हणून ओळखले जाते.

अ.नवीकरणीय संसाधने ब.पर्यावरणीय संसाधने क. विकासीय संसाधने ड.बिगर-नवीकरणीय संसाधने

५. नैसर्गिक साधनसंपत्तीचे जतन व शहाणपणाने वापर याला काय म्हणतात?

अ.अधिवास ब.पारिस्थितिकी क.संवर्धन ड.अपव्यय

६. पर्यावरण लेखांकनाचे मूळ उद्दिष्ट काय आहे?

अ. पर्यावरणाविषयी खरी आणि विश्वासार्ह माहिती उपलब्ध करून द्या

ब.पर्यावरणीय मूल्यांकन, मापन आणि नियंत्रण प्रक्रियांचा अभ्यास आणि विश्लेषण करा

क.संबंधित माहिती प्रदान करण्यासाठी मापदंड स्थापित करा

ड.पर्यावरणावर किती परिणाम होतो ते सांगा

७. _____ मालमत्तेतील फरक पर्यावरणीय लेखांकनाच्या केंद्रस्थानी आहे.

अ.आर्थिक आणि भौतिक ब.आर्थिक आणि पर्यावरणीय/ नैसर्गिक क.रोख आणि ठेव ड.सार्वजनिक आणि खाजगी

८. एकात्मिक पर्यावरण आणि आर्थिक लेखा / SEEA ची प्रणाली, ज्याला _____ देखील म्हटले जाते, नैसर्गिक संसाधनांचा वापर किंवा क्षीणता समाविष्ट करण्यासाठी राष्ट्रीय लेखा प्रणाली (SNA) मध्ये बदल करण्याचा संदर्भ देते.

अ.हरित लेखा ब.नील लेखा क.शाश्वत लेखा ड.स्वच्छ लेखा

९. _____ व्यवसाय निर्णय हा हरित व्यवसायाचा आधारशिला आहे.

अ.सामाजिकदृष्ट्या जबाबदार ब.सर्वात फायदेशीर क.धोरणात्मक ड.कार्यरत

१०. पर्यटकांच्या उपभोगासाठी हिरवा दृष्टीकोन सूचित करेल की व्यक्ती:---------

अ.'पर्यावरणीय क्षेत्र " सुट्टी साठी निवडा. ब.अधिक सुट्ट्या घ्या क.फक्त नैसर्गिक साठ्याला भेट द्या ड.नेहमी घरी रहा

११. ___ हे स्मार्ट सिटीसाठी पहिल्या फेरीत निवडलेल्या शहरांपैकी एक आहे.

अ.पटना ब.त्रिवेंद्रम क.गंगटोक ड.नवी दिल्ली महानगरपालिका

620A8EB3CC23AD4B40AA73936FA4ED0D

१२. प्रधानमंत्री आवास योजना शाश्वत विकासाचे ___ ध्येय साध्य करण्यात मदत करते.

अ.हवामान क्रिया | ब.शाश्वत शहरे आणि समाज | क.लिंग समानता | ड.असमानता कमी करणे

१३. ग्रीनफिल्ड प्रकल्पांतर्गत —-असतील

अ.विद्यमान शहराचा पुनर्विकास | ब.शहराचे विस्तार | क.पायाभूत सुविधांमधील बद्दल | ड.झोपडपट्टी पुनर्वसन

१४. _____ हे शाश्वत विकासाचे पाचवे उद्दिष्ट आहे

अ.शून्य उपासमार | ब.दारिद्र्य नष्ट करणे | क.गुणवत्ता शिक्षण | ड.लिंग समानता

१५. शाश्वत विकासाच्या अजेंड्यामध्ये ___ ध्येये समाविष्ट आहेत.

अ.१७ | ब.१५ | क.१२ | ड.१०

१६. _____ हा शाश्वत शेतीसाठीच्या राष्ट्रीय मिशनचा घटक नाही.

अ.राष्ट्रीय बांबू मिशन | ब.मृदा आरोग्य व्यवस्थापन | क.कॉर्पोरेट फायनान्स मिशन | ड.पावसाधारित क्षेत्रीय विकास

१७. पर्यावरण संरक्षणाचे नियमन आणि खात्री करण्यासाठी _____ ही भारतातील सर्वोच्च प्रशासकीय संस्था आहे.

अ.कायदा मंत्रालय | ब.वित्त मंत्रालय | क. पर्यावरण आणि वन मंत्रालय | ड.गृह मंत्रालय

१८. कोस्टल रेग्युलेशन झोन अधिसूचना, १९९१__ शी संबंधित आहे

अ.वायू प्रदूषण | ब.जल प्रदूषण | क.जैविक विविधता संवर्धन | ड.वन संवर्धन

१९. पंतप्रधान उज्ज्वला योजनेद्वारे गरिबी रेखा खालील कुटुंबांना प्रत्येक एलपीजी कनेक्शनसाठी _____ रुपयांचे आर्थिक सहाय्य प्रदान केले जाते.

अ.२००० | ब.१६०० | क.१००० | ड.८००

२०. पर्यावरण आणि वन मंत्रालयाने पर्यावरण शिक्षण, जागरूकता आणि प्रशिक्षण योजना __ मध्ये सुरू केली

अ.१९९१ | ब.१९८६ | क.१९८३ | ड.१९८८

****

620A8EB3CC23AD4B40AA73936FA4ED0D

[Time: 3 Hours] **[Marks: 100]**

N.B. 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.
3) Draw neat diagrams wherever is necessary**.**

Q.1: Discuss the significance and approaches geography of health. 20

OR

Explain the Nature and scope of health geography.

Q.2: Discuss the Causes, Effects and remedial measures of Plastic Pollution disease. 20

OR

Assess the Causes, Effects and remedial measures of Water Pollution disease.

Q.3: Explain the relationship between weather-related diseases and climate change. 20

OR

Explain the types of diseases and their regional pattern.

Q.4: Critically evaluate the relation between development and health. 20

OR

Explain the Migration and related health issues.

Q.5: Discuss the Health care policies in India. 20

OR

Write an easy on Health Organisations -WHO.

****

620A8EB3CC23AD4B40AA73936FCB982E

[मराठी रुपांतर]

(वेळ ३ तास) **(एकूण गुण 100)**

सूचना

१) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
२) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवतात.
३) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.

Q.१: आरोग्य भूगोलाचे महत्त्व आणि दृष्टिकोन यावर चर्चा करा. 20

किंवा

आरोग्य भूगोलाचे स्वरूप आणि व्याप्ती स्पष्ट करा.

Q.2: प्लास्टिक प्रदूषण रोगाची कारणे, परिणाम आणि उपाय यांवर चर्चा करा. 20

किंवा

जलप्रदूषण रोगाची कारणे, परिणाम आणि उपचारात्मक उपायांचे मूल्यांकन करा.

Q.3: हवामानाशी संबंधित रोग आणि हवामान बदल यांच्यातील संबंध स्पष्ट करा. 20

किंवा

रोगांचे प्रकार आणि त्यांचे प्रादेशिक आकृतीबंध स्पष्ट करा.

Q.4: विकास आणि आरोग्य यांच्यातील संबंधांचे समीक्षक मूल्यांकन करा. 20

किंवा

स्थलांतर आणि संबंधित आरोग्य समस्या स्पष्ट करा.

Q.5: भारतातील आरोग्य सेवा धोरणांची चर्चा करा. 20

किंवा

'जागतिक आरोग्य संघटना' यावर निबंध लिहा.

620A8EB3CC23AD4B40AA73936FCB982E

(3 hours) **(Total Marks: 100)**

N.B.

1. All questions are compulsory and carry equal mark.
2. Use of map stencil is allowed.
3. Draw neat diagram where necessary.

1. Define biogeography. Discuss the nature and scope of biogeography. 20

OR

Explain the branches of biogeography.

2. Define biosphere and explain the component of biosphere. 20

OR

Explain the component of ecosystem and productivity of ecosystem.

3. Discuss the major plant formation and biomes of temperate. 20

OR

Explain biotic succession.

4. Define marine biogeography and explain types of ocean habitats. 20

OR

Explain island biogeography.

5. Define biodiversity and explain the causes of biodiversity loss. 20

OR

Explain the types of biodiversity and conservation of biodiversity

****

620A8EB3CC23AD4B40AA73936FD1215B

वेळ: 3 तास **गुण: १००**

सूचना: १) सर्व प्रश्न आवश्यक असून प्रत्येकास समान गुण आहेत.
२) नकाशा स्टेन्सिल वापरण्यास परवानगी आहे.
३) आवश्यक तेथे आराखडे व आकृत्या काढा.

१) जैविक भूगोल म्हणजे काय ते सांगून त्याचे स्वरूप आणि व्याप्ती स्पष्ट करा. 20

किंवा

जैविक भूगोलाच्या शाखा स्पष्ट करा.

२) जीवावरणाची व्याख्या सांगून त्याचे घटक लिहा. 20

किंवा

परीसंस्थेचे घटक आणि परीसंस्थेची उत्पादकता यावर सविस्तर माहिती लिहा.

३) समतोशिष्ण प्रदेशातील मुख्य वनस्पती व समुदाय यावर सविस्तर चर्चा करा. 20

किंवा

जैविक अनुक्रम यावर सविस्तर माहिती लिहा.

४) सागरी जैविक भूगोलाची व्याख्या सांगून सागरी अधिवासाचे प्रकार लिहा. 20

किंवा

बेटीय जैविक भूगोल ही संकल्पना स्पष्ट करा.

५) जैवविविधतेची व्याख्या सांगून जैवविविधतेच्या ऱ्हासाची कारणे लिहा. 20

किंवा

जैवविविधतेचे प्रकार आणि जैवविविधता संवर्धन यावर चर्चा करा.

620A8EB3CC23AD4B40AA73936FD1215B

[Time: 3 hours] **[Marks:100]**

Please check whether you have got the right question paper.

N.B: 1. All Questions are compulsory.
2. Figures to right indicates full marks.

Prescribed Texts:
Unit 1: A Background: Effects of Industrial Revolution, Middle class complacency and the rise of the working class, Age of Science, Age of Faith and Doubt (The Victorian Dilemma), Survey of literature of the period: Types, features and development (Novel, Poetry and Prose)
B Concepts: Utilitarianism, Darwinism, Victorian Concept of Morality, Aestheticism, Pre-Raphaelitism, The Oxford Movement, Bildungsroman and the Victorian novel
Unit II: Poetry: Alfred Tennyson: From 'In Memoriam' – 'Dark house…', 'O yet we trust…'; Robert Browning: 'Porphyria's Lover', 'Fra Lippo Lippi'; Elizabeth Barrett Browning: 'Say over again…'; Matthew Arnold: 'The Forsaken Merman'; Dante Gabriel Rosetti: 'The Cloud Confines'; Thomas Hardy: 'Channel Firing', 'Dead Man Walking'
Unit III A Novel: Charles Dickens: 'David Copperfield' **OR B Essays:** John Newman: 'From the Idea of a University', 'Knowledge its Own End'; John Ruskin: 'Of Kings' Treasures', 'From the Queen's Gardens'

Q.1 **A)** Trace the impact of the Industrial Revolution on the literary works of the Victorian Age. **(20)**

OR

B) Elaborate on the features of Victorian poetry with reference to the major poets of the age.

OR

C) Write short notes on ANY TWO of the following:
i) The rise of the working class in the Victorian Age
ii) Aestheticism
iii) The Oxford Movement
iv) The Victorian Dilemma

Q.2 **A)** Attempt a detailed critical analysis of the poem *Dead Man Walking* by Thomas Hardy. **(20)**

OR

B) The prescribed poems from *In Memoriam* by Tennyson highlight the themes of death, despair and faith. Elaborate.

Q.3A **a)** Discuss in detail the autobiographical elements in Dickens' novel *David Copperfield*. **(20)**

OR

b) Analyse the plot structure of the novel *David Copperfield*.

OR

Q.3B **a)** Discuss how *Of Kings' Treasuries* and *Of Queen's Gardens* by John Ruskin reflect the importance of books and education for men and women.

OR

b) Elaborate on Newman's views as expressed in his essay *Knowledge its own end.*

063C2F4065E37AA530FD848AF4BBAEF8

Q.4) Write short notes on ANY TWO of the following: **(20)**

i) Use of the sonnet form in Elizabeth Barret Browning's *Say over again…*

ii) Symbolism in *The Cloud Confines*

iii) Significance of the title *The Forsaken Merman*

iv) Use of humor and irony in *Channel Firing*

Q.5 A) Write short notes on ANY TWO of the following with reference to *David Copperfield* by Charles Dickens: **(20)**

i) Mr. Micawber

ii) Character sketch of Uriah Heep

iii) Use of humour in the novel

iv) The relationship between David and Dora

OR

Q.5 B) Write short notes on ANY TWO of the following with reference to the prescribed essays:

i) Ideal femininity in Ruskin's *Of Queen's Gardens*

ii) England's views on art and nature in *Of King's Treasuries*

iii) Education and its utilitarian values as per Newman's essay

iv) Importance of university education according to Newman's essay

******

063C2F4065E37AA530FD848AF4BBAEF8

वेळ :३ तास **एकूण गुण: १००**

सूचना : (१) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(२) प्रश्नांसमोरील अंक गुण दर्शवितात.

प्रश्न १. अ) मराठीतील शब्दांच्या वर्गीकरणाचा थोडक्यात आढावा घेऊन सर्वनाम आणि धातू या शब्दजातींचा परिचय करून द्या. **२०**

किंवा

ब) अविकारी शब्द म्हणजे काय ते सांगून उभयान्वयी अव्यय आणि केवलप्रयोगी अव्यय या शब्दजातींविषयी सुयोग्य उदाहरणे देऊन मांडणी करा.

प्रश्न २. अ) व्याकरणातील 'विभक्ती' ही संकल्पना स्पष्ट करा आणि मराठीतील विभक्तिव्यवस्थेविषयी सविस्तर चर्चा करा. **२०**

किंवा

ब) आख्यातव्यवस्थेविषयी मोरो केशव दामले यांनी केलेल्या मांडणीचा विस्तृत परामर्श घ्या.

प्रश्न ३. अ) शब्दसिद्धीच्या उपसर्गघटित आणि प्रत्ययघटित या प्रक्रियांबद्दल सोदाहरण माहिती द्या. **२०**

किंवा

ब) मराठीतील अभ्यस्त आणि सामासिक शब्दांच्या विविध उपप्रकारांबाबत विवेचन करा.

प्रश्न ४. अ) मराठी व्याकरणातील कर्मणी आणि संकीर्ण या प्रयोगांसंबंधी तपशीलवार चर्चा करा. **२०**

किंवा

ब) मोरो केशव दामले यांनी सांगितलेल्या प्रयोगव्यवस्थेचा आढावा घेऊन कर्तरी प्रयोगाची सविस्तर परामर्श घ्या

प्रश्न ५. खालीलपैकी कोणत्याही दोन विषयांवर टिपा लिहा. **२०**

अ) नाम : एक शब्दजाती

ब) मराठीतील लिंगविचार

क) सिद्ध शब्द आणि साधित शब्द

ड) भावे प्रयोग

****

063C2F4065E37AA530FD848AF4BD0F58

Time: 3.00 hours **Marks: 100**

N.B. 1) All questions are compulsory and carry equal (20 marks)

2) Draw sketches and diagrams wherever necessary

3) Use of map stencil is allowed

1. Discuss the various approaches and scope of economic geography.

OR

Explain the concept and operations of economies in details.

2. What are the different types of economic activities? Explain factors affecting primary activities with suitable examples.

OR

Discuss the various types of agriculture in detail.

3. Explain factors of industrial location.

OR

Describe major industrial regions of the developed nations.

4. Mention the importance of inland waterways and give an account of regional patterns of inland water transport in the world

OR

Describe the main features of SAARC, OPEC and BRICS as a regional international organization.

5. Discuss the various levels of economic development in India.

OR

What do you understand by globalization? How has it affect the world economy?

063C2F4065E37AA530FD848AF4C0F920

वेळ: ३.०० तास **गुण: १००**

सूचना: १) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य असून सर्व प्रश्नांना समान (२०) गुण आहेत.

२) आवश्यक तिथे सुबक आकृत्या व आराखडे कहा.

३) नकाशा टेन्सिलचा उपयोग करण्यास परवानगी आहे.

१. आर्थिक भूगोलाचे विविध दृष्टीकोन व व्याप्ती यांची चर्चा करा.

किंवा

अर्थव्यवस्थेची संकल्पना व कार्य सविस्तर स्पष्ट करा.

२. विविध आर्थिक क्रिया कोणत्या? प्राथमिक श्रेणीच्या आर्थिक क्रियांवर परिणाम करणारे घटक उदाहरणासह स्पष्ट करा.

किंवा

शेतीच्या विविध प्रकारांची सविस्तर चर्चा करा.

३. उद्योगांच्या स्थानिकीकरणावर परिणाम करणारे घटक स्पष्ट करा.

किंवा

विकसित राष्ट्रातील प्रमुख औद्योगिक विभागांचे वर्णन करा.

४. अंतर्गत जलवाहतुकीचे महत्व सांगून अंतर्गत जलवाहतुकीचे जागतिक आकृतिबंध यांची माहिती द्या

किंवा

प्रादेशिक संघटनांच्या स्वरुपात सार्क, ओपेक व ब्रिक्स यांच्या प्रमुख वैशिष्ट्यांचे वर्णन करा.

५. भारतातील आर्थिक विकासाच्या अवस्थांची चर्चा करा

किंवा

जागतिकीकरणाचा अर्थ काय? जागतिक अर्थव्यवस्था जागतिकीकरणामुळे कशी प्रभावित झाली आहे?

063C2F4065E37AA530FD848AF4C0F920

[Time: 3 Hrs] **[Marks:100]**

Please check whether you have got the right question paper.

N.B: 1. **All** questions are **compulsory**.
2. **All** questions carry **equal** marks.

Q. 1 **a)** Discuss the role played by Peshwa Bajirao I in the expansion of Maratha empire. **(20)**

OR

b) Bring out the significance of Maratha confederacy.

Q. 2 **a)** Evaluate career and achievements of Peshwa Balaji Bajirao (Nansaheb) in consolidation of Maratha power. **(20)**

OR

b) Review the circumstances leading to third battle of Panipat.

Q. 3 **a)** Describe the contribution of Peshwa Madhav Rao I in revival of Maratha Power. **(20)**

OR

b) Explain the causes of downfall of Maratha power.

Q. 4 **a)** Examine the salient features of civil & military administration during the Peshwa period. **(20)**

OR

b) Trace the progress of art and architecture during the period of your study.

Q. 5 Write short notes on **(Any Two)** **(20)**

a) Peshwa Balaji Vishwanath.
b) Significance of Third battle of Panipat.
c) Barbhai council.
d) Position of women in Peshwa Period.

****

063C2F4065E37AA530FD848AF4E03698

मराठी रुपांतर

[**वेळ:३ तास**] [**गुण:१००**]

Please check whether you have got the right question paper.

सूचना: १. **सर्व** प्रश्न **अनिवार्य** आहेत.
२. **सर्व** प्रश्नांना **समान** गुण आहेत

प्र. १ **अ)** मराठा साम्राज्याच्या विस्तारातील पेशवे बाजीराव पहिले यांच्या भूमिकेची चर्चा करा. **(२०)**

किंवा

ब) मराठा मंडळाचे महत्व विशद करा.

प्र. २ **अ)** मराठा सत्तेच्या दृढीकरणात पेशवे बाळाजी बाजीराव (नानासाहेब) यांच्या कारकीर्द आणि कामगिरीचे मूल्यमापन करा. **(२०)**

किंवा

ब) तिसऱ्या पानिपत युद्धास कारणीभूत घटनांचा आढावा घ्या.

प्र. ३ **अ)** मराठा सत्तेच्या पुनरुज्जीवनात पेशवे माधवराव पहिले यांच्या योगदानाचे वर्णन करा. **(२०)**

किंवा

ब) मराठी सत्तेच्या ऱ्हासाची कारणे स्पष्ट करा.

प्र. ४ **अ)** पेशवे काळातील मुलकी आणि लष्करी प्रशासनाच्या ठळक वैशिष्ट्यांचे परीक्षण करा. **(२०)**

किंवा

ब) तुमच्या अभ्यास कालखंडातील कला आणि स्थापत्याच्या प्रगतीचा मागोवा घ्या.

प्र. ५ टिपा लिहा **(कोणत्याही दोन)** **(२०)**

अ) पेशवे बाळाजी विश्वनाथ.
ब) तिसऱ्या पानिपत युद्धाचे महत्व.
क) बारभाई मंडळ.
ड) पेशवेकालीन समाजातील स्त्रियांचे स्थान.

****

063C2F4065E37AA530FD848AF4E03698

(Duration: 3 Hours) **(Marks: 100)**

==========

N.B. 1. All questions are compulsory.
2. Each question carries 20 marks.
3. Use of simple calculator is allowed.

==========

Q.1 Attempt any two of the following: **20**

A Discuss on the Scatter diagram

B Compute Spearman'sCoefficient of Rank Correlation for the following data.

X	60	30	37	30	42	37	55	45
Y	50	25	33	27	40	33	50	42

C Compute four years movingavaragesfor the followingdata.

Year	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Savings(InCroresRs)	51	53	56	55	58	62	61	65

Q.2 Attempt any two of the following: **20**

A Discuss on the Limitation of index numbers.

B Calculate Laspeyre's and Paache's index number for the following data:

Commodity	Base Year		Current Year	
	Price (Rs.)	Quantity	Price (Rs.)	Quantity
A	5	50	10	40
B	4	10	9	2
C	3	5	8	1

C Calculate the Cost of living index number for the following data:

Commodity	Price in 2015	Price in 2020	Weight
A	52	62	10
B	65	58	12
C	85	82	8
D	30	36	10
E	100	120	11

Q. 3 Attempt any two of the following: **20**

A What are the types of hypothesis?

B Explain the role of hypothesis in research.

C Discuss various criteria of a good hypothesis

Q. 4 Attempt any two of the following: **20**

A Explain the types of research report.

B Discuss the concept plagiarism in research

C Discuss the principles of Research Report.

063C2F4065E37AA530FD848AF4C2A5E8

Q. 5 A) Answer the following questions. **20**

A Explain the Components of time series

B Explain the Uses of index numbers

C Write a note on Level of Significance.

D Explain the various steps in writing aResearchReport.

OR

Q.5. B) Multiple choice questions. **20**

1 When an increase or decrease in one of the elements has no effect on the other variable, it is called ---------- correlation.
A) Negative B) Positive C) Zero D) Linear

2 When a correlation is observed using only two variables at the same time, it is called ---------- correlation.
A) Non-linear B) Linear C) Simple D) Partial

3 In the regression equation,, bxy is ----------
A) Regression coefficient of x on y B) Regression coefficient of y on x C) Regression coefficient of a on b D) Regression coefficient of b on a

4 .....is an important factor in causing seasonal variation
A) year B) month C) atmosphere D) Time

5 The study of ---------- is very important in time series analysis
A) Index numbers B) Correlation C) Demand D) Seasonal variation

6 Consumer's Price index number is also known as _____.
A) Fisher's index number B) Laspeyre's Index number C) Paasche's Index number D) Cost of living index number

7 Index numbers are not used to measure changes in _____.
A) cost of living B) wholesale prices C) quality D) real income

8 If the income is Rs. 4200 and index number (IN) = 140 for the year 2019, then the real income for the year would be =_____.
A) 300 B) 350 C) 3000 D) 3500

9 In _____ index number, the current year of an index number is the base year for the next year.
A) Chain base B) Price C) simple D) weighted

10 Index number is also called as ____.
A) economic barometer B) parameter C) constant D) slope

11 The following statement is true regarding hypothesis.
A) The hypothesis should be clear B) Hypothesis requires empirical. C) The hypothesis should be complicated D) Option 1 and option 2

12 The hypothesis is useful for ----------conclusions in research.
A) Analytical B) logical C) Applied D) Exploratory

13 _____hypotheses are based on social values.
A) Empirical B) Research C) Scientific D) General

063C2F4065E37AA530FD848AF4C2A5E8

14 Alternative hypotheses are represented by ----------.
A) H B) H2 C) H0 D) H1

15 A ---------- is a type of statistical hypothesis that proposes that no statistical significance exists in a set of given observations.
A) Alternative Hypothesis B) Null Hypothesis C) Assumption D) None of these

16 Research objectives should be ---------- in the research report.
A) Optimum B) More C) Limited D) Inconsistent with Subject

17 _____ is required to understand the context in the research report.
A) Index B) Footnotes C) Page Number D) Presentation

18 From the research method, the reader gets an --------- idea of the researcher's research work.
A) Blurred B) primary C) wide D) Detailed

19 The maps in the research report show the distribution of ----------information.
A) Political B) educational C) cultural D) regional

20 In informal report, they are:
A) Less detailed B) Complicated detailed C) In-structured any way D) All of these

****

063C2F4065E37AA530FD848AF4C2A5E8

मराठीत रूपांतर

वेळ 3 तास **(गुण: १००)**

==========

सूचना **१) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.**
२) प्रत्येक प्रश्नाला २० गुण आहेत
३) साधा कॅलक्यूलेटर वापरण्यास परवानगी आहे.

==========

प्र. १ खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा. **२०**

अ वितरण किंवा पसरण आकृती वर चर्चा करा.

ब खालील तथ्यासाठी स्पिअरमनचा श्रेणी सहसंबंध सहगुणकाची गणना करा.

X	६०	३०	३७	३०	४२	३७	५५	४५
Y	५०	२५	३३	२७	४०	३३	५०	४२

क पुढील तथ्यासाठी चार वर्षीय सरकती सरासरी काढा.

वर्ष	२०११	२०१२	२०१३	२०१४	२०१५	२०१६	२०१७	२०१८
बचत (कोटी रु.)	५१	५३	५६	५५	५८	६२	६१	६५

प्र. २ खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा. **२०**

अ निर्देशांकाच्या मर्यादा वर चर्चा करा.

ब ब) खालील माहितीवरून लासपेअरचा आणि पाश्चेचा निर्देशांक काढा.

वस्तु	पायाभूत वर्ष		चालू वर्ष	
	किंमत(रु)	परिमाण	किंमत (रु)	परिमाण
अ	५	५०	१०	४०
ब	४	१०	९	२
क	३	५	८	१

क खालील माहितीवरून राहणीमान खर्च निर्देशांकाचे मापन करा.

वस्तू	किंमत २०१५	किंमत २०२०	भार
अ	५२	६२	१०
ब	६५	५८	१२
क	८५	८२	८
ड	३०	३६	१०
इ	१००	१२०	११

प्र. ३ खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा. **२०**

अ गृहीतकृत्याचे प्रकार कोणते आहेत ?

ब गृहीतकृत्याची संशोधनातील भूमिका स्पष्ट करा.

क चांगल्या गृहीतकृत्याच्या विविध निकषांची चर्चा करा.

063C2F4065E37AA530FD848AF4C2A5E8

प्र. ४ खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा. २०

अ संशोधन अहवालाचे प्रकार स्पष्ट करा.

ब संशोधन क्षेत्रातीलवाङमय चौर्य या संकल्पनेची चर्चा करा.

क संशोधन अहवालाच्या तत्त्वांची चर्चा करा.

प्र. ५ अ) खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या. २०

अ कालश्रेणीचे घटक स्पष्ट करा.

ब निर्देशांकाचे उपयोग स्पष्ट करा.

क लक्षणिय पातळी यावर टीप लिहा.

ड संशोधन अहवाल लिहिण्याच्या विविध पायऱ्या स्पष्ट करा.

किंवा

५. ब) बहुपर्यायी प्रश्न २०

१ जेव्हा कोणत्याही एका घटकात होणारी वाढ किंवा घट यांचा दुस-या चलावर कोणत्याही प्रकारचा परिणाम होत नाही तेव्हा त्याला ---------- सहसंबंध म्हणतात.

अ) ऋण ब) धन क) शून्य ड) रेखीय

२ जेव्हा एकाच वेळी दोन चलांचा वापर करुन सहसंबंध लक्षात घेतला जातो तेव्हा तो ---------- सहसंबंध असतो.

अ) अरेखीय ब) रेखीय क) साधा ड) आंशिक

३ समाश्रयण समीकरणातील bxy म्हणजे

अ) x चलाचा y चलावर समाश्रयण गुणांक ब) y चलाचा x चलावर समाश्रयण गुणांक क) a चलाचा b चलावर समाश्रयण गुणांक ड) b चलाचा a चलावर समाश्रयण गुणांक

४ मोसमी विचरण घडवून आणणारा महत्वाचा घटक म्हणजे ---------- होय.

अ) वर्ष ब) महिना क) वातावरण ड) काळ

५ कालश्रेणीच्या विश्लेषणात ---------- चा अभ्यास अतिशय महत्त्वाचा ठरतो.

अ) निर्देशांक ब) सहसंबंध क) मागणी ड) मोसमी बदल

६ _____ हा उपभोक्त्याचा किंमत निर्देशांक म्हणून देखील ओळखला जातो.

अ) फिशरचा निर्देशांक ब) लास्पेअरचा निर्देशांक क) पाशेचा निर्देशांक ड) राहणीमानाचा निर्देशांक

७ निर्देशांक _____ मधील बदल मोजण्यासाठी वापरले जात नाहीत.

अ) राहणीमान ब) घाऊक किंमती क) गुणवत्ता ड)वास्तव उत्पन्न

8 जर २०१९ या वर्षासाठी उत्पन्न रुपये ४२०० आणि निर्देशांक = १४० असेल तर त्या वर्षीचे वास्तव उत्पन्न =_____ असेल.

अ) 300 ब) 350 क) 3000 ड) 3500

063C2F4065E37AA530FD848AF4C2A5E8

९ _____ निर्देशांकात निर्देशांकाचे चालू वर्ष हे पुढील वर्षाचे पायाभूत वर्ष असते.

अ) साखळी ब) किंमत क) साधा ड)भारांकित

१० निर्देशांक ___ म्हणून ओळखले जातात.

अ) आर्थिक मापनदंड ब) मापदंड क) स्थिरांक ड) उतार

११ परीकल्पने संदर्भात खालील विधान सत्य आहे.

अ) परीकल्पना स्पष्ट असावी. ब) परीकल्पनेत अनुभव सिद्धता हवी.

क) परिकल्पना क्लिष्ट हवी. ड) पर्याय १ आणि पर्याय २

१२ परिकल्पना संशोधनातील ---------निष्कर्षासाठी उपयुक्त ठरते.

अ) विश्लेषणात्मक ब) तर्कसंगत क) उपयोजित ड) अन्वेषणात्मक

१३ _____परिकल्पना सामाजिक मूल्यावर आधारित असतात.

अ) अनुभवजन्य ब) संशोधनात्मक क) शास्त्रीय ड) सर्वसामान्य

१४ वैकल्पिक परिकल्पना ----------ने दर्शवितात .

अ) H ब) H2 क) H0 ड) H1

१५ ---------- हा सांख्यिकीय गृहीतकांचा एक प्रकार आहे जो प्रस्तावित करतो की दिलेल्या निरीक्षणांच्या संचामध्ये सांख्यिकीय महत्त्व अस्तित्वात नाही.

अ) पर्यायी परिकल्पना ब) शून्य परिकल्पना क) गृहीतक ड) यापैकी नाही

१६ संशोधन अहवालात संशोधन उद्दिष्टे----------असावीत.

अ) पर्याप्त ब) अधिक क) मर्यादित ड) विषय विसंगत

१७ अहवालातील संदर्भ समजण्यासाठी----------ची आवश्यकता आहे .

अ) अनुक्रमणिका ब) तळटीपा क) पृष्ठसंख्या ड) सादरीकरण

१८ संशोधन पद्धतीवरून,वाचकास संशोधकाच्या संशोधन कार्याची ----------कल्पना येते.

अ) पुसट ब)प्राथमिक क) व्यापक ड) विस्तृत

१९ संशोधन अहवालातील नकाशे ----------माहितीचे वितरण दर्शवितात.

अ)राजकीय ब) शैक्षणिक क) सांस्कृतिक ड) प्रादेशिक

२० अनौपचारिक अहवालात, --------- असतात.

अ) कमी तपशीलवार ब) गुंतागुंतीचे तपशीलवार क) कोणत्याही प्रकारे इन-स्ट्रक्चर्ड ड) वरील सर्व

****

063C2F4065E37AA530FD848AF4C2A5E8

समय : 3 घंटे **अंक : 100**

सूचना: 1. सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।
2. सभी प्रश्नों के लिए समान अंक हैं।

प्रश्न 1. शब्द शक्ति के भेदों को उदाहरण सहित स्पष्ट कीजिए। **20**

अथवा

शब्द शक्ति से क्या तात्पर्य है, बतलाते हुए, अभिधा और व्यंजना शब्द शक्तियों का सोदाहरण परिचय दीजिए।

प्रश्न 2. रस के स्वरूप को उद्घाटित करते हुए, वीर रस को सोदाहरण समझाइए। **20**

अथवा

रस के अर्थ को देते हुए, करुण तथा रौद्र रसों पर प्रकाश डालिए।

प्रश्न 3. संस्मरण और आत्मकथा के तत्वों को विस्तार से लिखिए। **20**

अथवा

कहानी की परिभाषा प्रस्तुत करते हुए, उसके तत्वों की विवेचना कीजिए।

प्रश्न 4. श्लेष व पुनरुक्ति प्रकाश अलंकारों के लक्षण और उदाहरण प्रस्तुत कीजिए। **20**

अथवा

उपमा एवं संदेह अलंकारों के लक्षणों को उदाहरण सहित स्पष्ट कीजिए।

प्रश्न 5. किन्हीं **दो** विषयों पर टिप्पणियाँ लिखिए। **20**

क) शब्द शक्ति लक्षणा
ख) शृंगार रस
ग) उपन्यास : परिभाषा एवं स्वरूप
घ) दीपक अलंकार का लक्षण व उदाहरण

063C2F4065E37AA530FD848AF4C32F7F

Duration: 3 hrs **Total marks: 100**

Note: 1. Attempt all questions
2. All questions carry equal marks

Q.1 Attempt any one from below (20 marks)

a. Is imagery same as visual perception? Explain with help of researches of imagery and visuo-spatial processing overlaps.

OR

b. Explain functional approaches to forgetting

Q2. Attempt any one from below (20 marks)

a. Explain Information processing approach to Problem Solving

OR

b. What is incubation? How might incubation work? Explain with help of research conducted by Dijksterhuis, A., & Meurs, T. (2006)

Q3. Attempt any one from below (20 marks)

a. Explain with help of research, how availability heuristic and representative heuristic affects the subjective probability judgements?

OR

b. Explain three different decision approaches for multi attribute alternatives. Explain in detail Payne's study (1976) to test the multi attribute choice models

Q4. Attempt any one from below (20 marks)

a. What is syllogistic reasoning and what are the basic research findings in the syllogistic reasoning tasks? Explain atmosphere effect and conversion errors as explanation for basic findings in syllogistic reasoning.

OR

b. What are pragmatic reasoning schemas? Explain social contract theory.

Q5. Attempt any two from below (20 marks)

a. Explain how Mnemonics can improve memory?
b. What are problems? How is it different from thinking? What are different types of problems?
c. What is decision making? Explain different approaches to decision making? What are different types of decision making problems? Explain with help of examples.
d. Explain belief bias and Dual system theory with the help study done by Evans et al (1983) on believability, validity effects of arguments.

****

063C2F4065E37AA530FD848AF4FB2303

मराठी भाषांतर

वेळ: २.३० तास **गुण: १००**

सूचना: १. सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

२. प्रत्येक प्रश्नाला २० गुण आहेत.

प्र१ **अ.** प्रतिमासृष्टी दृष्टीसंवेदनासारखी आहे का? संशोधनाच्या आधारे प्रतिमा सृष्टी आणि दृष्टी-अवकाशी प्रक्रिया परस्परव्यापी आहेत हे स्पष्ट करा. **२०**

किंवा

ब. विस्मरणविषयक विविध दृष्टीकोन स्पष्ट करा.

प्र२ **अ.** समस्या परिहार विषयक माहिती प्रक्रिया दृष्टीकोन स्पष्ट करा. **२०**

किंवा

ब. अंत:पोषण/उबवण म्हणजे काय? अंत:पोषण कसे कार्य करू शकते? दिजकस्टेरहुइस ए. आणि मेऊर्स टी. यांच्या संशोधानाच्या आधारे स्पष्ट करा.

प्र३ **अ.** संशोधनाच्या आधारे उपलब्धी ह्युरीस्टिक (आखाडे) आणि प्रातिनिधिक ह्युरीस्टिक (आखाडे) प्रभाव यांचा संभाव्यता निर्णय प्रक्रियेवर कसा परिणाम होतो ते स्पष्ट करा? **२०**

किंवा

ब. बहु वैशिष्ट्ये पर्यायासंबंधी तीन निर्णय विषयक दृष्टीकोन स्पष्ट करा. पायने (१९७६) यांच्या अभ्यासाच्या आधारे बहु वैशिष्ट्ये प्रारूप सविस्तर स्पष्ट करा.

प्र४ **अ.** संवाक्यात्मक युक्तिवाद म्हणजे काय? संवाक्यात्मक युक्तिवाद कार्यातील मुलभूत निष्कर्ष काय आहेत? संवाक्यात्मक युक्तिवादामधील मुलभूत निष्कर्षाचे स्पष्टीकरण म्हणून वातावरणाचा प्रभाव आणि रूपांतरण त्रुटी स्पष्ट करा. **२०**

किंवा

ब. व्यावहारिक युक्तीवादामधील आकृतिबंध काय आहेत? सामाजिक संपर्क सिद्धांत स्पष्ट करा.

प्र५ कोणतेही दोन उपप्रश्न सोडवा **२०**

अ. स्मृतीसुधार विद्यामुळे स्मरण कसे सुधारू शकते ते स्पष्ट करा.

ब. समस्या म्हणजे काय? ती विचार प्रक्रीयेपेक्षा वेगळी कशी आहे? समस्यांचे प्रकार स्पष्ट करा.

क. निर्णय प्रक्रिया काय आहे? निर्णय प्रक्रीयेविषयक वेगवेगळे दृष्टीकोन स्पष्ट करा. निर्णय प्रक्रीयेसंबंधी वेगवेगळ्या समस्या योग्य उदाहरणासह स्पष्ट करा.

ड. एव्हान्स एट. अल. (१९८३) यांनी युक्तिवादाच्या विश्वासार्हता, वैधता प्रभावावर केलेल्या अभ्यासासह विश्वासार्हता पूर्वग्रह आणि दुहेरी प्रणाली सिद्धांत स्पष्ट करा.

****

063C2F4065E37AA530FD848AF4FB2303

Duration: 2½ hrs **Max Marks: 80**

N.B i) Attempt all questions

ii) All questions carry equal marks

Q1	**A**	What is motivation ? Discuss Control theory and Action theory of motivation.	**20**
		OR	
	B	Explain the Justice and Fairness theories of motivation	**20**
Q2	**A**	Write a detailed note on Counterproductive Work Behavior involving Withdrawal.	**20**
		OR	
	B	Discuss in detail the environmental and personality related characteristics of job satisfaction.	**20**
Q3	**A**	Differentiate between work groups and work teams. Describe the important group and team concepts.	**20**
		OR	
	B	Discuss women's role in leadership positions and cross cultural issues in leadership.	**20**
Q4	**A**	What is organizational development? Discuss the process in organizational development.	**20**
		OR	
	B	Describe the role of Open systems theory and Theory X and Theory Y in OD.	**20**

****

BFB2AC0DA9804E0ECE6ABA5B0FCA935B

वेळ: २½ तास **गुण: ८०**

सूचना i) सर्व प्रश्नांचा प्रयत्न करा
ii) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत

प्र. १ **अ** प्रेरणा म्हणजे काय? प्रेरणाच्या नियंत्रण सिद्धांत आणि कृती सिद्धांतावर चर्चा करा. २०

किंवा

ब प्रेरणाचे न्याय आणि निष्पक्षता सिद्धांत स्पष्ट करा. २०

प्र. २ **अ** प्रतिउत्पादक कामाच्या वर्तनावर तपशीलवार टीप लिहा ज्यामध्ये माघार घेणे समाविष्ट आहे. २०

किंवा

ब नोकरीच्या समाधानाच्या पर्यावरण आणि व्यक्तिमत्त्वाशी संबंधित वैशिष्ट्यांची तपशीलवार चर्चा करा. २०

प्र. ३ **अ** कार्य गट आणि कार्य संघ यांच्यात फरक करा. महत्त्वाच्या गट आणि संघ संकल्पनांचे वर्णन करा. २०

किंवा

ब नेतृत्वाच्या पदांवर महिलांच्या भूमिकेवर चर्चा करा आणि नेतृत्वातील सांस्कृतिक समस्यांवर चर्चा करा. २०

प्र. ४ **अ** संघटनात्मक विकास म्हणजे काय? संघटनात्मक विकास प्रक्रियेची चर्चा करा. २०

किंवा

ब OD मधील खुली प्रणाली सिद्धांत आणि सिद्धांत X आणि सिद्धांत Y च्या भूमिकेचे वर्णन करा. २०

****

BFB2AC0DA9804E0ECE6ABA5B0FCA935B

समय : २:३० घंटे **कुल अंक: ८०**

सूचना:
१. अंतिम प्रश्न अनिवार्य है।
२. शेष चार प्रश्नों में से किन्ही तीन के उत्तर लिखिए।
३. सभी प्रश्नों के लिए समान अंक है।

प्रश्न १. सोशल मीडिया के स्वरूप को समझाते हुए उसके प्रकारों पर प्रकाश डालिए। २०

अथवा

फेसबुक, व्हाट्सअप और ट्विटर का परिचय देते हुए इनके उपयोगों को विस्तार से लिखिए।

प्रश्न २. सोशल मीडिया के सामाजिक एवं राजनीतिक प्रभावों को स्पष्ट कीजिए। २०

अथवा

"सोशल मीडिया मुक्त अभिव्यक्ति का प्रभावी माध्यम है।" इस कथन को सोदाहरण समझाइए।

प्रश्न ३. सोशल मीडिया के शिक्षा के क्षेत्र में योगदान को स्पष्ट कीजिए। २०

अथवा

सोशल मीडिया के कानूनों को विशद कीजिए।

प्रश्न ४. सोशल मीडिया और बदलते जीवन मूल्यों की चर्चा कीजिए। २०

अथवा

सोशल मीडिया की समस्याएँ और चुनौतियों को उजागर कीजिए।

प्रश्न ५. निम्नलिखित में से किन्हीं दो पर टिप्पणियाँ लिखिए। २०

क) सोशल मीडिया का व्यवहार क्षेत्र
ख) सोशल मीडिया और रोजगार की संभावनाएँ
ग) सोशल मीडिया का युवाओं पर प्रभाव
घ) इन्स्टाग्राम

BFB2AC0DA9804E0ECE6ABA5B0F9A9FCC

2½ Hours **Marks: 80**

Note : i) All questions are compulsory

ii) All questions carry equal marks.

Q. 1) Attempt any two questions of the following. **(20)**

A. What are the main features of Co-operation? Discuss.
B. What is Co-operation? State the Benefits of Co-operation in economic development.
C. Describe the impact of globalization on Co-operation movement.

Q. 2) Attempt any two questions of the following. **(20)**

A. Describe the Structure of Co-operative Finance.
B. Explain the performance of National Co-operative development corporation (NCDC) in economic development of India.
C. What are the functions of Urban Co-operative banks? Discuss.

Q. 3) Attempt any two questions of the following. **(20)**

A. Explain the role of Co-operative sugar factory in rural development.
B. What is Co-operative farming? Explain the Importance of Co-operative farming.
C. State the role of Agro-based Industry in the economic development of India.

Q. 4) Attempt any two questions of the following. **(20)**

A. Explain the functions of marketing Co-operative society.
B. What is Consumer Co-operative Society ? Explain the importance of consumer Co-operative society.
C. What are the functions of housing Co-operative society ? Describe.

BFB2AC0DA9804E0ECE6ABA5B0F9CBA2F

[वेळ: २½ तास] [गुण: ८०]

सुचना : i) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

ii) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

प्र. १ ला) खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा. **(२०)**

अ) सहकाराचे प्रमुख गुणवैशिष्ट्ये कोणती आहेत ? चर्चा करा.

ब) सहकार म्हणजे काय ? आर्थिक विकासात सहकाराचे फायदे सांगा.

क) जागतिकीकरणाचे सहकारी चळवळीवरील परिणामांचे वर्णन करा.

प्र. २ रा) खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा. **(२०)**

अ) सहकारी वित्त पुरवठ्याच्या रचनेचे वर्णन करा.

ब) भारताच्या आर्थिक विकासात राष्ट्रीय सहकारी विकास महामंडळाची (NCDC) कामगिरी स्पष्ट करा.

क) नागरी (अर्बन) सहकारी बँकांचे कार्ये कोणती आहेत ? चर्चा करा.

प्र. ३ रा) खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा. **(२०)**

अ) ग्रामीण विकासात सहकारी साखर कारखान्याची भूमिका स्पष्ट करा.

ब) सहकारी शेती म्हणजे काय ? सहकारी शेतीचे महत्त्व स्पष्ट करा.

क) भारताच्या आर्थिक विकासात शेती आधारित उद्योगांची भूमिका सांगा.

प्र. ४ था) खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा. **(२०)**

अ) सहकारी विपणन संस्थाचे कार्ये स्पष्ट करा.

ब) ग्राहक सहकारी संस्था म्हणजे काय ? ग्राहक सहकारी संस्थेचे महत्त्व सांगा.

क) गृहनिर्माण सहकारी संस्थेची कार्ये कोणती आहेत ? वर्णन करा.

BFB2AC0DA9804E0ECE6ABA5B0F9CBA2F

[**वेळ:२.३० तास**] [**गुण:८०**]

Please check whether you have got the right question paper.

सूचना: **१. सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत**.
२. उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र. १ अ) बदलत्या समाज जीवनाचे विविध संदर्भ साहित्याकृतीतून व्यक्त होत असतात, या विधानाची चर्चा करा. (२०)

किंवा

ब) समाजाच्या जडणघडणीत साहित्याचाही महत्वाचा वाटा असतो हे सप्रमाण सिद्ध करा.

प्र. २ अ) दलित साहित्याचे स्वरूप स्पष्ट करून मराठीतील दलित नाटकांचा ऐतिहासिक अंगाने आढावा घ्या? (२०)

किंवा

आ) 'भाई तुम्ही कुठे आहात!' या नाटकात मांडलेल्या समस्यांची सांगोपांग चर्चा करा.

प्र. ३ अ) स्त्रीवादातून बदललेल्या जीवनमूल्यांचे भान 'तिचा अवकाश' या कथासंग्रहातून कशाप्रकारे चित्रित झाले आहे ते सांगा? (२०)

किंवा

आ) स्त्रीच्या जगण्याचा विविधांगी आविष्कार हे 'तिचा अवकाश' या कथासंग्रहाचे बलस्थान आहे हे सोदाहरण स्पष्ट करा?

प्र. ४) टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) (२०)

१) म. ना. वानखेडे यांचे दलित जाणीवेसंदर्भातील विचार
२) ललित वाङमयातील सामाजिक जाणीव
३) 'भाई तुम्ही कुठे आहात !' नाटकातील मिलिंद
४) 'भाई तुम्ही कुठे आहात !' नाटकाची भाषा
५) 'पाऊस आला मोठा ' मधील सावित्रीचा संघर्ष
६) 'निर्वाणाची स्वगते' मधील नर्मदा

****

BFB2AC0DA9804E0ECE6ABA5B0F9ED468

Time: 2 ½ hours **Marks: 80**

N.B: 1. All questions are compulsory.
2. All questions carry equal marks.

1. Define Museology. Write in brief the history of museum movement in India from 1784 to 1928. 20

OR

1. "A curator is the living force of the museum". Comment.

2. Critically examine the care and caution that should be taken by a museum to preserve the rich cultural heritage of the country. 20

OR

2. Elaborate the changing role of Museum's in modern India.

3. Evaluate the value of archives as source of history. 20

OR

3. State how archival records are preserved.

4. Write a note on retention of archives. 20

OR

4. Examine the issues and challenges of Digital archives.

****

BFB2AC0DA9804E0ECE6ABA5B0FA1F3C1

मराठी रूपांतर

वेळ -2 ½ तास **गुण ८०**

सूचना - 1. सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

2. सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

१. वस्तुसंग्रहालयशास्त्राची व्याख्या लिहून १७७४ ते १९२८ या काळातील भारतीय वस्तुसंग्रहालय चळवळीचा थोडक्यात इतिहास लिहा. २०

किंवा

१. "अभिरक्षक हा वस्तुसंग्रहलयाची जिवंत शक्ति असते " भाष्य करा.

२. देशाचा समृद्ध सांस्कृतिक वारसा जतन करण्यासाठी वस्थूसंग्रहालयातील वस्तूंची कश्या प्रकारे काळजी व निगा ठेवली जाते याचे सटीक परीक्षण करा. २०

किंवा

२. आधुनिक भारतातील वस्तुसंग्रहालयाच्या बदलत्या भूमिकेचे विवेचन करा.

३ ऐतिहासिक संदर्भ साधने म्हणून अभिलेखांचे परीक्षण करा. २०

किंवा

३. अभिलेख कश्या प्रकारे संवर्धित केले जातात ते सांगा.

४ अभिलेखांचे संग्रहण कसे राखतात यावर टिपण लिहा. २०

किंवा

४. डिजिटल साधानांच्या समस्या व आव्हानाचे परीक्षण करा,

****

BFB2AC0DA9804E0ECE6ABA5B0FA1F3C1

Time: 2.30 Hours **Marks: 80**

N.B.: 1. Attempt all four questions.

2. Figures to the right indicate maximum marks.

3. Mark all the labels in INK for questions 1 and 2.

4. Use either bracketing or tree diagrams for the grammar questions.

5. Stick to the word limit strictly while answering question 4.

1. Analyze the following clauses by giving form and function labels to the phrases and elements they contain: **20**

i. India ranks second in human population.

ii. Shakespeare had written more poems than plays.

iii. Demonetization promoted online transactions heavily.

iv. Sharks are more ferocious than whales.

v. Shyam bought a new bike for his brother.

vi. Anurag, will you assist me in this work?

vii. And now you will teach me!

viii. We will buy expensive things.

2.a. Identify the Main Clause, its SPOCA structure and the Subordinate Clause in each of the following sentences. State the function, type and SPOCA of the subordinate clause: **10**

i. Amit informed us that he was unwell.

ii. Do you know some place which you can recommend?

iii. This house is more mysterious than I thought.

iv. If we want to win this match, we have to play well.

v. My wife was upset at what she said.

BFB2AC0DA9804E0ECE6ABA5B0FA37E15

2.b. Attempt derived structures from the following using the rules as directed. Identify the SPOCA structure of both the basic and derived structures: 10

i. She can drive a car. (Rule of tag question)

ii. That the war is over is encouraging. (Rule of Extraposition)

iii. Jack bought his sister a laptop. (Rule of Substitution of PP for indirect object)

iv. Harris gave a powerful speech in the campaign. (Rule of Cleft Sentence)

Q.3. The following passage has some gaps/flaws in the linking and organization of its contents.

(i) Identify such errors and show them against the respective sentence numbers. **8**
(ii) Rewrite the passage making appropriate changes to bring in clarity and fluency. **12**

Meditation is something anyone can do. (S1). You can do it anytime. (S2) You can do it anywhere. (S3) You can even done it someplace loud. (S4) It's easy to learn. (S5) It involves some basic techniques. (S6) Like anything new, we meditate more, we comfortable more spending time with our mind. (S7) It doesn't take long to feel the benefits of meditation. (S8) Research show that it can reduce stress in 10 days. (S9) Thousands of studies have shown mindfulness and meditation can have positive impact. (S10) It can also have impact on mental health. (S11) So no matter why you want to start meditating. (S12) — Whether to feel less stressed, get better sleep, or be more focused. (S13) Or even for improving relationships. (S14) Every meditation is one step closer to a happiest mind. (S15)

Q.4. Form a thesis statement on any ONE of the given topics and develop into an argumentative/analytical essay of about 150-200 words. Specify the rhetorical structures used by you. 20

i. The Idea of a Happy Life
ii. Work is worship
iii. The Indian Film Industry

****

BFB2AC0DA9804E0ECE6ABA5B0FA37E15

(3.00 Hours) **Total Marks: 100**

Please check that you have received a correct question paper.

N.B.: Attempt all five questions.
Answers should be relevant to the questions set.
Figures to the right indicate full marks.

Q.1 Write short notes on **any two** of the following. **20**

i) Classicism
ii) Romanticism
iii) Realism
iv) Aestheticism

Q.2 A) Elaborate on the tenets of New Criticism? **20**

OR

B) Archetypal Criticism interprets a literary text by focusing on recurring myths and archetypes. Elucidate.

Q.3 A) What are the basic tenets of feminist criticism? **20**

OR

B) Discuss in detail, the major concerns of Postcolonial Criticism.

Q.4 Write short notes on **any two** of the following. **20**

i) 'Structure' in Structuralism
ii) Psychoanalytic Criticism
iii) Ecocritical approach to literature
iv) Marxist Literary Criticism

Q.5 Attempt a critical appreciation of the following poem. **20**

If We Must Die

If we must die, let it not be like hogs
Hunted and penned in an inglorious spot,
While round us bark the mad and hungry dogs,
Making their mock at our accursèd lot.
If we must die, O let us nobly die,
So that our precious blood may not be shed
In vain; then even the monsters we defy
Shall be constrained to honor us though dead!
O kinsmen! we must meet the common foe!
Though far outnumbered let us show us brave,
And for their thousand blows deal one death-blow!
What though before us lies the open grave?
Like men we'll face the murderous, cowardly pack,
Pressed to the wall, dying, but fighting back!

****

AA63E0546ACF556F37D4B10A950357E9

TIME –03 Hrs. **Marks: 100**

Note: 1. All questions are compulsory and carry equal marks.

2. Use of Map stencil is allowed.

3. Draw sketches and diagrams wherever necessary.

Q.1. Give the Definition of Tourism Geography and explain the nature and scope of Tourism Geography. 20

OR

Explain the geographical and socio-cultural factors of tourism development. 20

Q.2 Discuss new trends of Tourism in detail. 20

OR

Discuss the positive impacts of Tourism on Environment, Socio-culture and Economy in detail. 20

Q.3 Describe different types of accommodation in detail and explain it's need in tourism development. 20

OR

A) Explain the role of travel agency in tourism development. 10

B) Write a note on Documentation and Ticketing. 10

Q.4 Discuss the need of Tourism Planning and explain the elements of tourism planning. 20

OR

Write notes on – 20

A) IATA & I T D C.

B) Incredible India Campaign

Q.5 – Explain the potential of Coastal Tourism and Heritage Tourism in Maharashtra. 20

OR

Write notes on –

A) Adventure tourism in Sahyadri 10

B) Tourism Policy of Maharashtra state. 10

****

2392C426E783BB2FEC9F3C30D6E3A310

मराठी भाषांतर

वेळ: 3 तास. **गुण: 100**

सूचना- 1. सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत आणि त्यांना समान गुण आहेत.

2. नकाशा स्टेन्सिल वापरण्यास परवानगी आहे.

3. आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.

प्र. १ पर्यटन भूगोलाची व्याख्या सांगा आणि पर्यटन भूगोलाचे स्वरूप आणि व्याप्ती स्पष्ट करा. २०

किंवा

पर्यटन विकासाचे भौगोलिक, सामाजिक –सांस्कृतिक घटक स्पष्ट करा.

प्र.२ पर्यटनाचे नविन कल/ प्रवाह सविस्तर स्पष्ट करा. २०

किंवा

पर्यावरण , समाज-संस्कृती आणि अर्थव्यवस्थेवर होणा-या पर्यटनाच्या सकारात्मक परिणामांची चर्चा करा .

प्र. ३ निवासाच्या विविध प्रकारांचे सविस्तर वर्णन करा आणि पर्यटन विकासात त्याचे महत्व स्पष्ट करा. २०

किंवा

अ) पर्यटन विकासात प्रवासी संस्थांची भूमिका स्पष्ट करा . १०

ब) दस्तऐवज आणि तिकीट यावर टीप लिहा. १०

प्र.४ पर्यटन नियोजनाची गरज सांगा आणि पर्यटन नियोजनाची अंगे स्पष्ट करा. २०

किंवा

खालील टीपा लिहा . - २०

अ) आंतरराष्ट्रीय हवाई वाहतूक संघटना (IATA) & भारतीय पर्यटन विकास महामंडळ (I. T.D. C.)

ब) अतुल्य भारत मोहीम

प्र. ५ महाराष्ट्रातील किनारी पर्यटन आणि वारसा पर्यटनाची क्षमता स्पष्ट करा. २०

किंवा

खालील टीपा लिहा .- २०

अ) सहयाद्री मधील साहसी पर्यटन

ब) महाराष्ट्राचे पर्यटन धोरण

****

2392C426E783BB2FEC9F3C30D6E3A310

[Time: 3 Hours] **[Marks: 100]**

Please check whether you have got the right quesrion paper.

N. B: 1. **All** question are **Compulsory**.

2. **All** questions carry **equal** marks.

Q.1 A) Discuss the salient features of the Indian constitution.

OR

B) Examine the various social reforms introduced during Nehru Era (1947-1964)

Q.2 A) Give an Account of the rise of Mrs. Indira Gandhi in Indian politics.

OR

B) Write the detailed note on the Emergency of 1975.

Q.3 A) Review the Political Developments during (1984 CE to 2000 CE).

OR

B) Comment on the India's relations with its neighbouring countries

Q.4 A) Write a detailed note on the Separatist Movements.

OR

B) Explain the women Empowerment Movement in India.

Q.5 A) Attempt **any two** of the following.

a) Integration of Indian States.

b) Janata Government

c) Liberalization

d) Progress of Science and Technology

2392C426E783BB2FEC9F3C30D6D23A3A

(मराठी रुपांतर)

(वेळः ३ तास)

एकूण गुणः १००

सुचना: १) **सर्व** प्रश्न **अनिवार्य** आहेत

२) **सर्व** प्रश्नांना **समान गुण** आहेत.

प्र. १ अ. भारतीय राज्य घटनेच्या ठळक वैशिष्ट्यांची चर्चा करा.

किंवा

ब. नेहरु युगातील (१९४७ — १९६४) विविध सामाजिक सुधारणांचे परिक्षण करा.

प्र. २ अ. भारतीय राजकारणात श्रीमती इंदिरागांधी यांच्या उदयाची माहिती द्या.

किंवा

ब. १९७५ च्या आणिबाणिवर सविस्तर टिप लिहा.

प्र. ३ अ. इ.स. १९८४ ते २००० या काळातील राजकीय विकासाच्या घडामोडिचा आढावा घ्या.

किंवा

ब. भारताचे शेजारिल राष्ट्राबरोबरील सबंधावर भाष्य करा.

प्र. ४ अ. फुटिरतावादी चळवळीवर सविस्तर टिप लिहा.

किंवा

ब. भारतातील महिला सबलीकरण चळवळ स्पष्ट करा.

प्र. ५. खालील पैकी कोणत्याही **दोन** टिपा लिहा.

अ. भारतीय राज्यांचे एकिकरण.

ब. जनता सरकार

क. उदारिकरण

ड. विज्ञान आणि तंत्रज्ञानातील प्रगती

2392C426E783BB2FEC9F3C30D6D23A3A

वेळ : 3 तास **गुण : 100**

सूचना - १) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
२) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

प्रश्न.१ अ) पाश्चात्त्य साहित्यशास्त्रातील प्लेटोचा अनुकृतिसिद्धांत सविस्तर स्पष्ट करा. २०

किंवा

आ) वर्डस्वर्थ, कोलरिज व कोर्टहॉप यांच्या काव्यव्याख्यांचा थोडक्यात परिचय करून द्या.

प्रश्न.२ अ) प्रतिमा व रूपक यांचे साहित्यभाषेतील स्वरूप व कार्य विशद करा. २०

किंवा

आ) अनेकार्थता व नियमोल्लंघन या साहित्यभाषेच्या संदर्भातील संकल्पना सविस्तर स्पष्ट करा.

प्रश्न.३ अ) कोलरिजचा कल्पनाशक्तीचा सिद्धांत सविस्तर स्पष्ट करा. २०

किंवा

आ) सामाजिक बांधिलकी म्हणजे काय ते सांगून या साहित्य प्रयोजनाचे स्वरूप थोडक्यात विशद करा.

प्रश्न.४ अ) 'कॅथार्सिस' संकल्पनेसंदर्भातील लेसिंग व बुचर यांनी मांडलेल्या भूमिका थोडक्यात लिहा. २०

किंवा

आ) आय.ए.रिचर्ड्सचा प्रेरणा संतुलनाचा सिद्धांत सविस्तर स्पष्ट करा.

प्रश्न.५) पुढीलपैकी कोणत्याही **दोन टिपा** लिहा. २०

अ) सर्जक अनुकृतीची संकल्पना
आ) अपरिचितीकरण - साहित्यभाषेचे स्वरूप
इ) जीवनभाष्य - एक साहित्यप्रयोजन
ई) कलानुभव व जीवनानुभव यांच्यातील साम्य - भेद

AA63E0546ACF556F37D4B10A9506414C

Time:3hrs **Marks: 100**

N.B.

1. All questions are compulsory.
2. Figures to the right indicate full marks.
3. Draw neat Diagrams wherever necessary.

Q.1. Answer any two of the following. **(20Marks)**

a) Explain the meaning, scope and importance of international trade.

b) Discuss the Smith's theory absolute cost difference

c) Describe the Heckscher Ohlin theory.

Q.2. Answer any two of the following. **(20 Marks)**

a) What are the different methods to measures the terms of trade.

b) Explain the meaning and componant of balance of payment

c) Discuss the various gains from International trade.

Q.3. Answer any two of the following. **(20 Marks)**

a) Explain the determination of foreign exchange rate with demand and supply.

b) Analyse the case for the foreign free trade

c) Discuss the meaning and operation of managed flexible exchange rate.

Q.4. Answer any two of the following. **(20 Marks)**

a) Discuss the advantages and disadvantages of MNCs

b) What are the three core functions of IMF

c) Explain the funtions WTO

Q.5. Write a Short note on any two. **(20 Marks)**

a) Leontief Paradox

b) SWAP Market

c) Case for free trade

d) Write a note on SAARC

Or

Q.5. Multiple choice question, Select an appropriate option **(20 Marks)**

1) Who proclaimed trade is an 'engine of growth'?
   a) D.H. Robertson
   b) Alfred Marshall
   c) Adam Smith
   d) J.S. Mill

2) Which of the following is not positive impact of International trade?
   a) Innovation
   b) Widen Market
   c) Optimization of Production
   d) Pollution

AA63E0546ACF556F37D4B10A95224CCA

3) Direction of trade indicates…….
   a) Trading partners in export and import
   b) Trading partners in goods and services
   c) Trading amount
   d) Terms of Trade

4) World trade is mostly dominated by…….
   a) Developing countries
   b) Developed countries
   c) South Asian Countries
   d) Under developed countries

5) Who explained the concepts of 'absolute cost difference'?
   a) Adam Smith
   b) David Ricardo
   c) Harrod- Domar
   d) karl Marks

6) Which are the factors of production assumed in the H-O theory?
   a) Labour and Capital
   b) Land and entrepreneur
   c) Capital and Land
   d) Labour and Land

7) Which of the following factor does not influence on reciprocal demand?
   a) Population
   b) Income
   c) Size of Country
   d) Absence of trade

8) Reciprocal demand is expressed in graphical terms through……
   a) Offer curves
   b) Production possibility frontier
   c) Demand curve
   d) Supply curve

9) Equilibrium terms of trade means……
   a) Terms of trade at which export and import is equal
   b) The ratio between export prices to import prices
   c) Terms of trade at which price is equal
   d) Terms of trade at which there is no trade

AA63E0546ACF556F37D4B10A95224CCA

10) Purchasing power theory is developed by---------
   a) Gustav cassel
   b) Heckscher Ohlin
   c) Leontief
   d) Ricardo

11) ---------- Currency is universally accepted
   a) Fiat
   b) Vehicle
   c) Hard
   d) Reserve

12) Many IMF members opted Managed flexible exchange rate system from
   a) 1973
   b) 1990
   c) 2000
   d) 2008

13) Foreign Direct Investment referes to
   a) Loan from IMF
   b) Grants from World bank
   c) Investment by MNCs
   d) Domestic Investment

14) IMF was established in --------
   a) 1991
   b) 1944
   c) 1996
   d) 2000

15) Brettonwood Conference resulted in the formation of two institutions
   a) IMF and IDA
   b) IMF and IFC
   c) IFC and IBRD
   d) IMF and IBRD

16) Which of the following crisis is not assisted by IMF
   a) Balance of Payment crisis
   b) Financial Crisis
   c) Fiscal crisis
   d) Natural disaster

17) WTO markes its 25th anniversary in ------
   a) 2016
   b) 2018
   c) 2020
   d) 2019

AA63E0546ACF556F37D4B10A95224CCA

18) WTO was established on--------
   a) 1st Jan 1991
   b) 1st jan 1995
   c) 1st jan 1998
   d) 1st Jan 2000

19) Intellectual property rights means
   a) Legal right of intellectual activity
   b) Legal rights of trade
   c) Legal rights to companies
   d) Legal rights to get education

20) SAARC was founded at ----------
   a) Kathmandu
   b) Delhi
   c) Dhaka
   d) karachi

****

AA63E0546ACF556F37D4B10A95224CCA

मराठी रूपांतर

वेळ: 3 तास **गुण: १००**

सूचना -
१. सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
२. उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवतात.
३. आवश्यक तेथे सुबक आकृती काढा.

प्रश्न.१. खालील पैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडावा. 20
अ) आंतरराष्ट्रीय अर्थशास्त्राचा अर्थ, व्याप्ती आणि महत्व स्पष्ट करा.
ब) स्मिथ चा निरपेक्ष खर्च सिद्धांत - चर्चा करा.
क) हेकक्षर ओहलीन सिद्धांत स्पष्ट करा.

प्रश्न.२. खालील पैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडावा. 20
अ) व्यापाराच्या शर्ती मोजण्यासाठी कोणत्या वेगवेगव्या पद्धती आहेत.
ब) व्यवहारशेष चा अर्थ आणि घटक स्पष्ट करा
क) आंतरराष्ट्रीय व्यापाराच्या विविध लाभांवर चर्चा करा

प्रश्न.३. खालील पैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडावा. 20
अ) मागणी आणि पुरवठ्याच्या आधारे परकीय चलन दराचे निर्धारण स्पष्ट करा.
ब) परकीय मुक्त व्यापाराच्या बाजूचे युक्तिवाद स्पष्ट करा
क) नियंत्रित लवचिक विनिमय दराचा अर्थ आणि कार्यपद्धती यावर चर्चा करा.

प्रश्न.४. खालील पैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडावा. 20
अ) बहुराष्ट्रीय कंपन्यांचे फायदे आणि तोटे यांची चर्चा करा
ब) IMF ची तीन मुख्य कार्ये कोणती आहेत
क) WTO ची कार्य स्पष्ट करा.

प्रश्न.५. कोणत्याही दोनवर टिपा लिहा. 20
अ) लियोनटिफ विरोधाभास
ब) स्वॅप मार्केट
क) मुक्त व्यापारासाठी केस
ड) सार्कवर टीप लिहा

किंवा

प्रश्न 5 बहुपर्यायी प्रश्न, योग्य पर्याय निवडा. **20**
1) व्यापार हे 'वाढीचे इंजिन' आहे असे कोणी घोषित केले?
अ) डीएच रॉबर्टसन
ब) आल्फ्रेड मार्शल
क) ॲडम स्मिथ
ड) जे.एस. मील

AA63E0546ACF556F37D4B10A95224CCA

2) खालीलपैकी कशाचा आंतरराष्ट्रीय व्यापारावर सकारात्मक परिणाम होत नाही?
अ) नवोन्मेष
ब) विस्तीर्ण बाजारपेठ
क) उत्पादनाचे पर्याप्तीकरण
ड) प्रदूषण

३. व्यापाराची दिशा काय दर्शवते
अ) आयात व निर्यात मधील व्यापार भागीदार देश
ब) वस्तू आणि सेवा चा व्यापार आकृतिबंध
क) व्यापाराची रक्कम
ड) व्यापार शर्ती

४. जागतिक व्यापार कोणाचे वर्चस्व आहे?
अ) विकसनशील देश
ब) विकसित देश
क) दक्षिण आशीयाई देश
ड) अविकसित देश

५. ' निरपेक्ष खर्च फरक' संकल्पना कोणी विषद केली?
अ) अडमस्मिथ
ब) डेविड रिकार्डो
क) हरोड- डोमर
ड) कार्ल मार्क्स

६. हेक्सचर ओह्लीन सिद्धांतात उत्पादनाचे कोणते घटक गृहीत धरले आहेत?
अ) श्रमिक व भांडवल
ब) भूमी व संयोजक
क) भांडवल व भूमी
ड) श्रमिक व भूमी

७. खालीलपैकी कोणता घटक अन्योन्य मागणीवर परिणाम करत नाही
अ) लोकसंख्या
ब) उत्पन्न
क) देशाचा आकार
ड) व्यापाराचा अभाव

८ . अन्योन्य मागणी हे---------- चे आकृतीय प्रतिनिधित्व करते.
अ) देयता वक्र
ब) उत्पादन शक्यता वक्र
क) मागणी वक्र
ड) पुरवठा वक्र

AA63E0546ACF556F37D4B10A95224CCA

९. संतुलित व्यापार शर्ती म्हणजे
अ) अश्या व्यापार शर्ती जेथे आयात व निर्यात समान असतात
ब**)** निर्यातीच्या किमतीचे आयातीच्या किमतीला गुणोत्तर
क) अश्या व्यापार शर्ती जेथे किंमत समान असते
ड) अश्या व्यापार शर्ती जेथे व्यापार होत नाही

10) क्रयशक्तीचा सिद्धांत --------- यांनी विकसित केला आहे.
अ) गुस्ताव कॅसल
ब) हेकसचर ओहलिन
क) लिओन्टीफ
ड) रिकार्डो

11) ---------- चलन सर्वत्र स्वीकारले जाते
अ) फियाट
ब) वाहक
क) हार्ड
ड) राखीव

12) अनेक IMF सदस्यांनी व्यवस्थापित लवचिक विनिमय दर प्रणालीची निवड या सालापासून केली
अ) १९७३
ब) १९९०
क) २०००
ड) २००८

13) थेट परकीय गुंतवणुकीचा संबंधीत आहे
अ) IMF कडून कर्ज
ब) जागतिक बँकेकडून अनुदान
क) बहुराष्ट्रीय कंपन्यांची गुंतवणूक
ड) देशांतर्गत गुंतवणूक

14) IMF ची स्थापना -------- मध्ये झाली.
अ) १९९१
ब) १९४४
क) १९९६
ड) २०००

15) ब्रेटनवूड परिषदेमुळे या दोन संस्थांची निर्मिती झाली
अ) IMF आणि IDA
ब) IMF आणि IFC
क) IFC आणि IBRD
ड) IMF आणि IBRD

AA63E0546ACF556F37D4B10A95224CCA

16) खालीलपैकी कोणत्या संकटाला IMF द्वारे मदत केली जात नाही
अ) व्यवहारशेष संकट
ब) आर्थिक संकट
क) वित्तीय संकट
ड) नैसर्गिक संकट

17) WTO ची 25 वा वर्धापन दिन ------ मध्ये साजरी करते
अ) २०१६
ब) २०१८
क) २०२०
ड) २०१९

18) WTO ची स्थापना -------- रोजी झाली.
अ) १ जानेवारी १९९१
ब) १ जानेवारी १९९५
क) १ जानेवारी १९९८
ड) 1 जानेवारी 2000

19) बौद्धिक संपदा अधिकार म्हणजे?
अ) बौद्धिक कृतींचा (Intellectual activity) कायदेशीर हक्क
ब) व्यापाराचा कायदेशीर हक्क
क) कंपन्याचा कायदेशीर हक्क
ड) शिक्षण प्राप्त करण्याचा कायदेशीर हक्क

20) सार्क ची स्थापणा कुठे झाली.?
अ) काठमांडू
ब) दिल्ली
क) ढाका
ड) कराची

****

AA63E0546ACF556F37D4B10A95224CCA

समय : 3:00 घंटे **पूर्णांक : 100**

सूचना : 1. सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।
2. सभी प्रश्नों के लिए समान अंक हैं।

प्रश्न 1. स्वातंत्र्योत्तर हिंदी कविता का अर्थ, परिभाषा और स्वरूप स्पष्ट करते हुए उसकी संवेदना पर प्रकाश डालिए। **20**

अथवा

स्वातंत्र्योत्तर निबंध के तत्वों को स्पष्ट कीजिए।

प्रश्न 2. निम्नलिखित अवतरणों की संदर्भ-सहित व्याख्या कीजिए। **10**

क) **"**घुपितर की आज्ञा से
नरभक्षी बूढ़ा गिध्द
मेरे कंधों पर बैठ
दिन-भर नोचा करता है मेरा हदय पिंड।**"**

अथवा

"यह कितना अद्भुत है
कि बाढ़ चाहे जितनी भयानक हो उन्हें पानी में
थोड़ी-सी जगह ज़रूर मिल जाती है
थोड़ी-सी धूप
थोड़ा-सा आसमान।**"**

ख) **"**साहस की ज़िंदगी सबसे बड़ी होती है। ऐसी ज़िंदगी की सबसे बड़ी पहचान यह है कि वह इस बात की चिंता नहीं करती कि तमाशा देखने वाले लोग उसके बारे में क्या सोच रहे हैं।**"** **10**

अथवा

"रासायनिक उत्पादों से निश्चित सुरक्षा पाने और पर्यावरण को प्रदूषित होने से बचाने के लिए हमें और अधिक जानकारी हासिल करने की जरूरत है।"

प्रश्न 3. सिलसिला कविता के माध्यम से पूंजीवादी सभ्यता का खोखलापन उजागर कीजिए। **20**

अथवा

'चुप्पी टूटेगी' कविता का उद्देश्य स्पष्ट कीजिए।

प्रश्न 4. 'मनुष्य की सर्वोत्तम कृति: साहित्य' निबंध की प्रासंगिकता स्पष्ट कीजिए। **20**

अथवा

'अगर मुल्क में अखबार न हो' निबंध का आशय स्पष्ट कीजिए।

प्रश्न 5. किन्हीं दो विषयों पर टिप्पणियां लिखिए। **(2 x 10) = 20**

(क) 'बाज़ारे-नुमाइश' में कविता का आशय
(ख) 'यात्री' कविता शीर्षक की सार्थकता
(ग) 'पाप के चार हथियार' निबंध का उद्देश्य
(घ) 'पांत का आखिरी आदमी' निबंध में मानवीय सभ्यता का संकट

AA63E0546ACF556F37D4B10A9522D67A

(3 Hours) **(Total Marks : 100)**

Please check whether you have got the right question paper.

N.B.: 1) All questions are compulsory.

2) Figures to the right indicate full marks.

1. **A.** Discuss any five structural and functional brain abnormalities affecting Schizophrenia. **20**

OR

B. Which are the different approaches used to treat Schizophrenia?

2. **A.** Write a detailed note on Suicide. **20**

OR

B. Explain the various types of treatments for Mood Disorders.

3. **A.** Describe any five types of Paraphilias. **20**

OR

B. Discuss in detail Incest and Rape as primary types of Sexual Abuse.

4. **A.** Outline the DSM V personality disorders and write a detailed note on Antisocial Personality Disorder. **20**

OR

B. Describe the key clinical features of Cluster C Personality Disorders.

5. Attempt any two of the following. **20**

A. Other Psychotic disorders.

B. Beck's Cognitive Model of Depression

C. Sexual Dysfunctions in Women

D. Schizoid and Schizotypal Personality Disorder.

AA63E0546ACF556F37D4B10A9523B086

(२.५ तास) **(एकूण गुण : ८०)**

सूचना : १) कृपया तुम्हाला योग्य प्रश्नपत्रिका मिळाली आहे का ते तपासा.

२) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

३) उजवीकडील आकडे पूर्ण गुण दर्शवतात.

१. अ. छिन्नमनस्कतेवर परिणाम करणाऱ्या कोणत्याही पाच संरचनात्मक आणि कार्यात्मक मेंदूच्या विकृतींची चर्चा करा. **२०**

किंवा

ब. छिन्नमनस्कतेवर उपचार करण्यासाठी कोणत्या विविध पध्दती वापरल्या जातात?

२. अ. आत्महत्येवर तपशीलवार नोंद लिहा. **२०**

किंवा

ब. भावस्थिती विकारांसाठी विविध प्रकारचे उपचार सांगा.

३. अ. पॅराफिलियाचे कोणतेही पाच प्रकार सांगा. **२०**

किंवा

ब. लैंगिक शोषणाचे प्राथमिक प्रकार म्हणून निषिध्द समागम आणि बलात्काराची तपशीलवार चर्चा करा.

४. अ. DSM V व्यक्तिमत्व विकारांची रूपरेषा रेखाटा आणि असामाजिक व्यक्तिमत्व विकारावर तपशीलवार नोंद लिहा. **२०**

किंवा

ब. वृंद सी व्यक्तिमत्व विकारांच्या मुख्य चिकित्सालयीन वैशिष्ट्यांचे वर्णन करा.

५. खालील टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) **२०**

अ. इतर दुर्मनस्क विकार.

ब. बेकचे अवसादाचे बोधात्मक प्रतिमान.

क. महिलांमधील लैंगिक अपकार्य दोष.

ड. मनोविदल आणि स्किझोटाइपल व्यक्तिमत्व विकार.

****

AA63E0546ACF556F37D4B10A9523B086

(3Hours) **(Total Marks-100)**

Please check whether you have go the right question paper

NB :1) All questions are compulsory

2) All questions Carry **equal marks.**

Q. 1 Describe the situation in India before Babur's invasion?

OR

Review the Humayun-Sher Shah conflict?

Q.2 Write detailed information on Mughal administration?

OR

Explain the nature and merits and demerits of the Mansabdari system of Mughals?

Q.3 Comment on the achievements of Chhatrapati Shivaji Maharaj as an ideal ruler?

OR

Write detailed information on Chhatrapati Shivaji Maharaj's administration?

Q.4 Throw light on the social conditions of Mughal period?

OR

Evaluate the religious situation in the Mughal period?

Q.5 Write short notes on **any two** of the following.

a. Aurangzeb's religious policy.

b. Revenue Policy of Mughals.

c. Chhatrapati Sambhaji Maharaj.

d. Architecture of the Mughal period.

****

221CDA312D5DBC796C257A4E21E54550

मराठी रूपांतर

(३ तास) **(एकुण गुण : १००)**

सूचना : १) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

२)सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

प्र.१ बाबर आक्रमनापूर्वीच्या भारताच्या परिस्थितीचे वर्णन करा ?

किंवा

हुमायून-शेरशहा संघर्षाचा आढावा घ्या ?

प्र.२ मोगल प्रशासनावर सविस्तर माहिती लिहा ?

किंवा

मोगलांच्या मनसबदारी पद्धतीचे स्वरुप व गुण दोष स्पष्ट करा ?

प्र.३ एक आदर्श राज्यकर्ता या नात्याने छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या कामगिरीवर भाष्य करा ?

किंवा

छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या प्रशासनावर सविस्तर माहिती लिहा?

प्र. ४ मोगल कालखंडातील सामाजिक परिस्थितीवर प्रकाश टाका ?

किंवा

मोगल कालखंडातील धार्मिक परिस्थितीचे मूल्यमापन करा ?

प्र.५ खालीलपैकी **कोणत्याही दोहोंवर** टिपा लिहा .

अ. औरंगजेबाचे धार्मिक धोरण.

ब. मोगलांचे महसूल धोरण.

क. छत्रपती संभाजी महाराज.

ड. मोगल कालखंडातील स्थापत्य.

****

221CDA312D5DBC796C257A4E21E54550

(Time: 3 Hours) **(Marks: 100)**

Instructions:

1. **All questions are compulsory.**
2. **Figures to the right indicate full marks.**
3. **Draw neat Diagrams wherever necessary.**

Q. 1. Answer **any Two** of the following. **(20)**

A) Analyse the aggregate supply curve in detail.
B) Discuss the Long run relationship between inflation and unemployment.
C) What is a rational expectation? Describe the concept of rational expectation in detail.

Q. 2. Answer **any Two** of the following. **(20)**

A) Describe in detail the various Phases of the Trade cycles.
B) Critically Examine Hawtrey's theory of Trade Cycles.
C) Discuss in detail monetary measures for controlling trade cycles.

Q. 3. Answer **any Two** of the following. **(20)**

A) Discuss in detail the concept of Managed Exchange Rate.
B) Comment on "Convertibility of Currency."
C) What is the Currency Crisis? Discuss the various Causes Currency Crisis.

Q. 4. Answer **any Two** of the following. **(20)**

A) What are the various reasons for Breakdown of the Bretton Woods? Discuss in detail.
B) Analyse the various Causes of the Global Economic Crisis.
C) Explain the Performance of the New Development Bank (BRICS Bank).

Q. 5. Write notes (**Any Two**). **(20)**

A) The combined equilibrium aggregate demand and aggregate supply curves
B) Features of Trade Cycles.
C) Concept of Balance of payment
D) The objectives and functions of Asian Development Bank (ADB).

OR

Q. 5. Choose the correct alternatives of the following. **(20)**

1. An …… shows the total spending on domestic goods and services at each price level.

A) Aggregate Demand Curve
B) Demand Curve
C) Aggregate Supply Curve
D) Supply Curve

D60D523CB485C42BE3F99D4142217D9F

2. The Aggregate Demand-Aggregate Supply Model (AD-AS) is a way of illustrating the determination of …..
   A) national income and changes in the expenditure level.
   B) National income and changes in the Consumption level.
   C) National income and changes in the price level.
   D) National income and changes in the saving level.

3. According to Milton Friedman and Phelps, No trade-off between ……. in the long run.
   A) Inflation and Consumption
   B) Inflation and unemployment
   C) Inflation and Investment
   D) Inflation and saving

4. Tobin's Phillips curve is …...
   A) Vertical
   B) Kinked-shaped
   C) Negative slope
   D) Positive slope

5. The idea of rational expectations was popularized by economists …….in the 1970s.
   A) Robert Lucas and T. Sargent
   B) Prof. J. B. Clark
   C) Adam Smith
   D) John F. Muth

6. A trade cycle refers to ….. in economic activities specially in employment, output and income, prices, profits etc.
   A) Increase
   B) Fluctuations
   C) Decrease
   D) Equality

7. ……denotes the turning point of the business cycle from depression to prosperity.
   A) Recovery
   B) Depression or Contraction
   C) Prosperity or Expansion
   D) Recession.

8. Generally, a trade cycle is composed of …...
   A) Six phases.
   B) Three phases.
   C) Four phases.
   D) Seven phases.

9. The trade cycle is a part of the ------ economy.
   A) Capitalism
   B) Democracy
   C) Socialist
   D) Dictatorship

D60D523CB485C42BE3F99D4142217D9F

10. Hawtrey believes that …… are the basic causes of the trade cycle.
    A) Expansion and contraction of Taxation
    B) Expansion and contraction of Price
    C) Expansion and contraction of Cost
    D) Expansion and contraction of money

11.In a cleanfloat ,exchange rate is determined by------
    A) Government
    B) Central bank
    C) Market force
    D) Commercial bank

12. When there is aunfavorable balance of Payment?
    A) Export > Import
    B) Export = Import
    C) Export< Import
    D) Saving > Investment

13. The Balance of Payment (BOP)is one of the oldest and the most important …… for any country, especially the more open economies.
    A) Psychological Statement
    B) Statistical statement
    C) Historical statement
    D) Scientific statement

14. -------- causes a currency crisis.

    A) Sharp increase in the value of a country's currency
    B) Stable country's currency
    C) Sharp fall in the value of a country's currency
    D) Slight fall in the value of a foreign currency

15. ….. is the rate at which one currency is exchanged for another currency.
    A) Interest Rate
    B) Foreign exchange rate
    C) Bank Rate
    D) Price Level

16. New Development Bank (NDB) is a ……. established by BRICS countries.
    A) Single development bank
    B) Individual development bank
    C) Multilateral development bank
    D) Jointed development bank

D60D523CB485C42BE3F99D4142217D9F

17. Asian Development Bank (ADB) provides an average of more than ……. annual assistance to its developing member countries.
    A) $50 billion
    B) $30 billion
    C) $60 billion
    D) $80 billion

18. The European Union was formed under which of the following treaties?
    A) Rome treaty
    B) Amsterdam treaty
    C) New York treaty
    D) Maastricht treaty

19. What is full form of AIIB?
    A) Air India International Board
    B) Asian Infrastructure Investment Bank
    C) Asian International Indian Bank
    D) All Indian International Banks

20. Asian Development bank's headquarter is situated in …….country.
    A) India
    B) China
    C) Nepal
    D) Philippines

****

D60D523CB485C42BE3F99D4142217D9F

मराठी रुपांतर

(वेळ: ३ तास) **(गुण: १००)**

सूचना : -

१. सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

२. उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

३. आवश्यक तेथे सुबक आकृती काढा.

प्रश्न १. खालीलपैकी **कोणतेही दोन** प्रश्न सोडवा. **(२०)**

अ) समग्र पुरवठा वक्राचे सविस्तर विश्लेषण करा.

ब) स्फिती (भाववाढ) आणि बेरोजगारी यांच्यातील दीर्घकालीन सममूल्यनाची चर्चा करा.

क) विवेकी अपेक्षा म्हणजे काय? विवेकी अपेक्षा या संकल्पनेचे सविस्तर वर्णन करा.

प्रश्न २ खालीलपैकी **कोणतेही दोन** प्रश्नसोडवा. **(२०)**

अ) व्यापार चक्राच्या विविध अवस्थांचे सविस्तर वर्णन करा.

ब) हॉट्रेच्या व्यापार चक्र सिद्धांताचे टीकात्मक परीक्षण करा.

क) व्यापार चक्रे नियंत्रणासाठीच्या मौद्रिक उपायांची सविस्तर चर्चा करा.

प्रश्न ३ खालीलपैकी **कोणतेही दोन** प्रश्न सोडवा. **(२०)**

अ) व्यवस्थापित विनिमय दराच्या संकल्पनेची सविस्तर चर्चा करा.

ब) "चलनाची परिवर्तनीयता" यावर भाष्य करा.

क) चलन आपत्ती म्हणजे काय? चलन आपत्तीच्या विविध कारणांची चर्चा करा.

प्रश्न ४ खालीलपैकी **कोणतेही दोन** प्रश्न सोडवा. **(२०)**

अ) ब्रेटन वुड्सच्या अपयशाची (बिघाडाची) विविध कारणे कोणती आहेत? सविस्तर चर्चा करा.

ब) जागतिक आर्थिक संकटाच्या विविध कारणांचे विश्लेषण करा.

क) नवीन विकास बँकेची (ब्रिक्स बँक) कामगिरी स्पष्ट करा.

प्रश्न ५ टीपा लिहा **(कोणतेही दोन)**. **(२०)**

अ) समग्र मागणी आणि समग्र पुरवठा वक्र यांचा एकत्रित समतोल

ब) व्यापार चक्रांची वैशिष्ट्ये

क) व्यवहारशेषाची संकल्पना

ड) आशियाई विकास बँकेची (ADB) उद्दिष्टे आणि कार्ये

किंवा

D60D523CB485C42BE3F99D4142217D9F

प्र. ५. खालीलपैकी योग्य पर्याय निवडा. **(२०)**

1. ……..प्रत्येक किंमत पातळीस देशांतर्गत वस्तू आणि सेवांवर होणारा एकूण खर्च दर्शवितो.

अ) समग्र मागणी वक्र

ब) मागणी वक्र

क) समग्र पुरवठा वक्र

ड) पुरवठा वक्र

2.समग्र मागणी-समग्र पुरवठा प्रतिमान (Aggregate Demand -Aggregate Supply Model)हे ……..दर्शविण्याचा एक मार्ग आहे.

अ) राष्ट्रीय उत्पन्न आणि खर्चाच्या पातळीतील बदल.

ब) राष्ट्रीय उत्पन्न आणि उपभोग पातळीतील बदल.

क) राष्ट्रीय उत्पन्नाचे निर्धारण आणि किंमत पातळीतील बदल.

ड) राष्ट्रीय उत्पन्न आणि बचत पातळीतील बदल.

3.मिल्टन फ्रीडमन आणि फेल्प्स यांच्या मते, दीर्घकालावधीत …… यामध्ये सममूल्यन असत नाही.

अ) स्फिती आणि उपभोग

ब)स्फिती आणि बेरोजगारी

क) स्फिती आणि गुंतवणूक

ड) स्फितीआणि बचत

4.टोबिनचा फिलिप्स वक्र …… आहे.

अ) अनुलंब उताराचा

ब) विकुंचित आकाराचा

क) नकारात्मक उताराचा

ड) सकारात्मक उताराचा

5.तर्कसंगत अपेक्षांची कल्पना 1970च्या दशकात अर्थशास्त्रज्ञ ……. यांनी लोकप्रिय केली.

अ) रॉबर्ट लुकास आणि टी. सार्जेंट

ब) प्रा. जे. बी. क्लार्क

क) ॲडम स्मिथ

ड) जॉन एफ. मुथ

6.व्यापार चक्र म्हणजे आर्थिक कार्यांमध्ये विशेषतः रोजगार, उत्पादन आणि उत्पन्न, किंमती, नफा इत्यादी मधील …. होय.

अ) वाढ

ब) चढउतार

क) घट

ड) समानता

D60D523CB485C42BE3F99D4142217D9F

7. …..व्यापार चक्रातील घसरण (उदासीनता) आणि समृद्धीकडे वळण्याचा बिंदू दर्शवते.

अ)पुनर्ररचना किंवा पुनरुज्जीवन

ब) मंदी किंवा संकोच

क) तेजी किंवा समृद्धी

ड) घसरण किंवा अपसरण

8.सामान्यतः व्यापार चक्र …..बनलेले असते.

अ) सहा अवस्थांनी (टप्प्यांनी)

ब) तीन अवस्थांनी (टप्प्यांनी)

क)चार अवस्थांनी (टप्प्यांनी)

ड) सात अवस्थांनी (टप्प्यांनी)

9.व्यापारचक्र हे ------अर्थव्यवस्थेचे अंग आहे .

अ)भांडवलशाही

ब) लोकशाही

क) समाजवादी

ड) हुकुमशाही

10.मुद्रेचा …… ही व्यापारचक्राची मूळ कारणे आहेत, असे हॉट्रेचे मत आहे.

अ) कर आकारणीचा विस्तार आणि आकुंचन

ब) किमतीचा विस्तार आणि आकुंचन

क) खर्चाचा विस्तार आणि आकुंचन

ड)मुद्रेचा विस्तार आणि आकुंचन

11.शुद्ध तरलता(Clean Float) मध्ये ,विनिमयदर-----द्वारे निर्धारीत केला जातो.

अ) सरकार

ब)मध्यवर्ती बँक

क) बाजारशक्ती (Marketforce)

ड) व्यापारी बँक

12.प्रतिकूल व्यवहारशेष केंव्हा असतो?

अ) निर्यात >आयात

ब) निर्यात = आयात

क) निर्यात <आयात

ड) बचत>गुंतवणूक

D60D523CB485C42BE3F99D4142217D9F

13.व्यवहारशेष (BOP)हे कोणत्याही देशासाठी, विशेषतः अधिक खुल्या अर्थव्यवस्थांसाठी सर्वात जुने आणि सर्वात महत्त्वाचे …..आहे.

अ) मानसशास्त्रीय विधान
ब) सांख्यिकी विधान
क) ऐतिहासिक विधान
ड) वैज्ञानिक विधान

14---------- झाल्यामुळे चलन संकट उद्भवते.

अ) देशाच्या चलनाच्या मूल्यात तीव्र वाढ
ब) देशाच्या चलनाच्या मूल्यात स्थिरता
क) देशाच्या चलनाच्या मूल्यात तीव्र घट
ड) देशाच्या चलनाच्या मूल्यात किंचित घट

15. ……. म्हणजे असा दर आहे की, ज्या दराने एका चलनाची दुसऱ्या चलनात देवाणघेवाण केली जाते.

अ) व्याजदर
ब) परकीय चलन दर
क) बँक दर
ड) किंमत पातळी

16.नवीन विकास विकास बँक (NDB) ही ब्रिक्स देशांनी स्थापन केलेली …..आहे.

अ) एकल विकास बँक
ब) वैयक्तिक विकास बँक
क) बहुपक्षीय विकास बँक
ड) संयुक्त विकास बँक

17. आशियाई विकास बँक (ADB) ही तिच्या विकसनशील सदस्य देशांना सरासरी …… पेक्षा जास्त वार्षिक मदत पुरविते.

अ) $50 अब्ज
ब) $30 अब्ज
क) $60 अब्ज
ड) $80 अब्ज

18.खालीलपैकी कोणत्या करारानुसार युरोपियन युनियनची स्थापना झाली?

अ) रोम करार
ब) आम्सटरडॅम करार
क) न्यूयार्क करार
ड) मास्ट्रीचकरार

D60D523CB485C42BE3F99D4142217D9F

19.AIIB चे पूर्ण रूप काय आहे?

अ)Air India International Board

ब) Asian Infrastructure Investment Bank

क) Asian International Indian Bank

ड) All Indian International Banks

20.आशियाई विकास बँकेचे मुख्यालय ……देशात आहे.

अ)भारत

ब) चीन

क) नेपाळ

ड) फिलिपाईन्स

****

D60D523CB485C42BE3F99D4142217D9F

(Time: 3 Hours) **(Marks : 100)**

N.B. : (1) All questions are compulsory and carry equal marks.
(2) Use of map stencil is allowed.
(3) Draw sketches and diagrams wherever necessary.

1. Define Environmental Geography. Explain the nature and scope of Environmental Geography.

OR

Write in detail about the changing relationship between man and environment.

2. What is mean by Ecosystem? Explain various elements of Ecosystem.

OR

Explain in details various types of Ecosystem.

3. What is mean by Biodiversity? explain the various types of Biodiversity.

OR

Explain the Biodiversity in India with special reference to Western Ghat.

4. Define pollution? explain in detail causes and impacts of Water pollution .

OR

Describe causes and measures of Air pollution.

5. Give in detail information of sustainable development.

OR

Discuss on 'Eco-friendly life style.

****

D60D523CB485C42BE3F99D41420E58BF

(मराठी रूपांतर)

(वेळ :3 तास) **(एकूण गुण : 100)**

सूचना: (1) सर्व प्रश्न आवश्यक असून प्रत्येकास समान गुण आहेत.

(2) नकाशा स्टेन्सिल वापरण्यास परवानगी आहे.

(3) आवश्यक तेथे आराखडे व आकृत्या काढा.

1. पर्यावरण भूगोलाची व्याख्या द्या. पर्यावरण भूगोलाचे स्वरूप आणि व्याप्ती स्पष्ट करा.

किंवा

मानव आणि पर्यावरण यांच्यामधील बदलत जाणाऱ्या सहसंबंध विषयी सविस्तर माहिती लिहा .

2. परिसंस्था म्हणजे काय ? परिसंस्थेचे विविध घटक स्पष्ट करा.

किंवा

परिसंस्थांचे विविध प्रकार स्पष्ट करा.

3. जैवविविधता म्हणजे काय ? जैवविविधतेचे विविध प्रकार स्पष्ट करा.

किंवा

भारतातील जैवविविधता पश्चिम घाटाच्या संदर्भासह स्पष्ट करा.

4. प्रदूषणाची व्याख्या करा, जल प्रदूषणाची कारणे व परिणाम विशद करा.

किंवा

हवा प्रदूषणाची कारणे व त्यावरील उपाय वर्णन करा.

5. चिरंतन विकासाची सविस्तर माहिती द्या.

किंवा

‘ पर्यावरण पूरक जीवनशैली ‘ चर्चा करा.

****

D60D523CB485C42BE3F99D41420E58BF

अवधि - 3:00 घंटे **पूर्णांक : 100**

सूचना : 1. सभी प्रश्न अनिवार्य है ।
2. सभी प्रश्नों के लिए समान अंक है ।

प्रश्न 1. भारतेंदु युग की प्रमुख प्रवृत्तियां स्पष्ट कीजिए। 20

अथवा

छायावाद की प्रमुख प्रवृत्तियों पर प्रकाश डालिए।

प्रश्न 2. नई कविता की विशेषताएँ स्पष्ट कीजिए। 20

अथवा

प्रयोगवादी कविता की विशेषताएँ लिखिए।

प्रश्न 3. हिंदी उपन्यास साहित्य के विकास-क्रम का विवेचन कीजिए। 20

अथवा

हिंदी कहानी के विकास-क्रम को विस्तार से स्पष्ट कीजिए।

प्रश्न 4. हिंदी संस्मरण साहित्य के विकास-क्रम की चर्चा कीजिए। 20

अथवा

हिंदी जीवनी साहित्य के विकास-क्रम का विवेचन कीजिए।

प्रश्न 5. क) किन्हीं दो विषयों पर टिप्पणियाँ लिखिए। 10

1. आधुनिक काल की राजनीतिक परिस्थितियां।
2. समकालीन कविता।
3. हिंदी आलोचना का विकास-क्रम।
4. हिंदी आत्मकथा साहित्य।

ख) निम्नलिखित प्रश्नों के एक वाक्य में उत्तर लिखिए। 05

1. सन 1903 में 'सरस्वती' पत्रिका के संपादक कौन बने?
2. 'जूही की कली' कविता के रचनाकार कौन हैं?
3. 'अपनी केवल धार' काव्य-संग्रह किसका है?
4. हिंदी साहित्य में किसे आलोचना सम्राट कहा जाता है?
5. 'काला शुक्रवार' कहानी की लेखिका कौन हैं?

221CDA312D5DBC796C257A4E21F990E0

ग) दिए गए विकल्पों में से उचित विकल्प चुनकर उत्तर लिखिए। 05

1. भारतेंदु युग की एक निम्नलिखित विशेषता कौन-सी है?

i) देशभक्ति और राजभक्ति ii) आदर्शवाद

iii) इतिवृत्तात्मकता iv) वैयक्तिकता

2. 'कामायनी' महाकाव्य किसने लिखा है?

i) नागार्जुन ii) जयशंकर प्रसाद

iii) नरेंद्र शर्मा iv) त्रिलोचन

3. प्रगतिवाद किस दर्शन से प्रभावित है?

i) अस्तित्ववाद ii) गांधीवाद

iii) छायावाद iv) मार्क्सवाद

4. इनमें से भीष्म साहनी की कहानी कौन-सी है?

i) चीफ़ की दावत ii) प्रतीक्षा

iii) मवाली iv) नीली झील

5. 'संसद से सडक तक' किसका काव्य संग्रह है?

i) अज्ञेय ii) शमशेर

iii) शिवमंगलसिंह सुमन iv) धूमिल

221CDA312D5DBC796C257A4E21F990E0

(वेळ -३ तास) **[एकूण गुण: १००]**

सूचना : (१) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
(२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

प्रश्न १) अ) 'शाहिरांनी लौकिक जीवनावरील कविता लिहिली', या विधानाची चर्चा शाहिरांनी लिहिलेल्या लावणी व पोवाडे यांच्या आधारे करा. (२०)

किंवा

आ) होनाजी बाळा, राम जोशी, प्रभाकर या शाहिरांच्या काव्यलेखनाची वैशिष्ट्ये सविस्तर लिहा.

प्रश्न २) अ) नाथ व दत्त पंथीयांनी निर्माण केलेल्या साहित्यामागील प्रमुख प्रेरणांची चर्चा करा. (२०)

किंवा

आ) समर्थ व लिंगायत पंथीयांनी निर्माण केलेल्या साहित्याचे स्वरूप स्पष्ट करा.

प्रश्न ३) अ) ख्रिस्ती धर्मियांच्या मराठी साहित्य निर्मितीचे स्वरूप सांगून या साहित्याचे गुणात्मकदृष्ट्या मूल्यमापन करा. (२०)

किंवा

आ) इस्लामी धर्मियांनी निर्माण केलेल्या मराठी साहित्याची सविस्तर चर्चा करा.

प्रश्न ४) अ) बखर वाङ्मयाची स्वरूपवैशिष्ट्ये सांगून शिवकालीन बखरींची सविस्तर चर्चा करा. (२०)

किंवा

आ) बखर वाङ्मयामागील प्रेरणांची चर्चा करून पेशवेकालीन बखरींचा चिकित्सक परामर्श घ्या.

प्रश्न ५. टिपा लिहा. **(कोणत्याही दोन)** (२०)

१. अनंत फंदी
२. मनाचे श्लोक
३. फादर स्टीफन्स
४. सभासदाची बखर

****

D60D523CB485C42BE3F99D41422C0DD4

Duration: 3 Hours **Marks: 100**

Note: 1. All questions are Compulsory.
2. All questions carry equal marks and internal Options.
3. Simple calculator permitted for statistical calculation
4.Numbers on right side indicate full marks of questions.

Q1. Attempt any one of the following: (20 Marks)

A. Explain various scaling methods used in test development.
B. i) State the uses and limitations of correlation.
ii) Calculate correlation of the following set of scores with the help of rank order method:

X	30	37	32	29	32	40	34	42	45	35
Y	71	76	80	78	82	74	83	86	81	73

Q2. Attempt any one of the following: (20 Marks)

A. Write a detailed note on SB5.
B. Explain the types of skewness and discuss the methods used for measuring skewness.

Q3. Attempt any one of the following: (20 Marks)

A. Discuss how personality assessments are structured and conducted.
B. Evaluate Thematic Apperception Test (TAT) as a projective method of personality assessment.

Q4. Attempt any one of the following: (20 Marks)

A. Identify the merits, limitations and uses of various measures of variability.
B. Calculate standard deviation of the following distribution of scores.

CI	101-110	91-100	81-90	71-80	61-70	51-60	41-50	31-40	21-30
f	5	8	10	12	14	11	10	7	3

N=80

Q5. Attempt any two of the following: (20 Marks)

A. Write a note on item-difficulty index.
B. Describe the components of CHC model.
C. Describe in detail what is assessed when a personality assessment is conducted.
D. Calculate the percentile rank for the score 32 from the following distribution of scores.

CI	70-79	60-69	50-59	40-49	30-39	20-29	10-19	0-9
f	2	4	5	7	8	6	5	3

N=40

****

221CDA312D5DBC796C257A4E21FB97D9

कालावधी ३ तास. **गुण.१००**

सूचना: १. सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत
२. प्रत्येक प्रश्नाला समान गुण आहेत प्रत्येकी 20 गुण.
३. सांख्यिकीय प्रक्रियेतील सर्व पायऱ्या व्यवस्थित अचूकपणे स्पष्ट लिहा.
४. साधे गणकयंत्र वापरण्यास परवानगी आहे.
५. प्रत्येक प्रश्नास अंतर्गत पर्याय आहेत.
६. उजवीकडील अंक प्रश्नांचे गुण दर्शवितात.

प्रश्न १. खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा. २०.
अ) चाचणी/ कसोटी विकासातील विविध मापन पद्धती व त्यांचे उपयोग सविस्तर स्पष्ट करा.
ब) i) सहसंबंधाचे उपयोग आणि मर्यादा सांगा.
५.
ii) खालील प्राप्तांक संचातील सहसंबंध हा श्रेणी अंतर पद्धतीने काढा. १५.

क्ष.	३०.	३७,	३२ ,	२९ ,	३२,	४०,	३४,	४२,	४५,	३५
य.	७१,	७६,	८०.	७८,	८२ ,	७४,	८३,	८६,	८१,	७३.

प्रश्न २.खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा. २०.
अ) SB ५ वर सविस्तर टिप्पणी लिहा.
ब) शिखरदोष व त्याचे प्रकार स्पष्ट करा आणि शिखरदोष मापनात वापरात येणाऱ्या पद्धतींची चर्चा करा.

प्रश्न ३. खालीलपैकी **कोणताही एक प्रश्न** सोडवा. २०.
अ) व्यक्तीमत्त्व मूल्यमापनाची रचना आणि पध्दती कशी असते चर्चा करा.
ब) व्यक्तीमत्त्व मूल्यमापनाच्या प्रक्षेपण पद्धतीतील TAT (अर्थबोध चाचणी) याचे मूल्यमापन करा.

प्रश्न ४.खालीलपैकी **कोणताही एक प्रश्न** सोडवा. २०.
अ) विचालनशिलतेच्या विवीध परिमाणाच्या फायदे, मर्यादा आणि उपयोग हे ओळखा आणि लिहा.
ब) खालिल प्राप्तांक वितरणाचा चतूर्थक विचलन काढा.

प्राप्तांक X.	१०१-११०	९१-१००	८१-९०	७१-८०	६१-७०	५१-६०	४१-५०	३१-४०	२१-३०
वरांवरिता f	५,	८,	१०,	१२,	१४,	११,	१०,	७,	३.

N=८०.

प्रश्न ५. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा. २०
अ. घटक काठीण्य निर्देशांकावर टिपण लिहा.
ब. CHC प्रारूप चे घटक विषद करा.
क. जेव्हा व्यक्तिमत्व मूल्यमापन केले जाते तेव्हा कशाचे मूल्यमापन होते सविस्तर स्पष्ट करा.
ड. खालील प्राप्तांक श्रेणीचा PR ३२ आणि P६८ काढा.

प्राप्तांक X.	७०-७९	६०-६९	५०-५९	४०-४९	३०-३९	२०-२९	१०- १९	००-०९.
वारंवारता f.	२,	४,	५,	७,	८,	६,	५,	३.

N=४०.

****

221CDA312D5DBC796C257A4E21FB97D9